SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
3/2018
20. január 2018

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT PETER ŠTRELINGER O DIGITÁLNEJ DEMENCII Strana 4.

KATALÁNSKA LEKCIA O POMEROCH V ŠPANIELSKU Strana 5.

MINISTER TOMÁŠ DRUCKER A JEHO RECEPTY REZORTU Strana 6.

DEMOKRATIZÁCIU ZAČÍNAL RODENÝ BOĽŠEVIK BIĽAK Strana 8.

JA MUSÍM BYŤ ZBOJNÍK, BO KRIVDA VELIKÁ... Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Česká a slovenská tlač i veľké svetové noviny, zaoberajúce sa politikou, si v týchto dňoch pripomínajú päťdesiate výročie závažnej zmeny vo vedení KSČ: v januári 1968 do jej čela nastúpil dovtedy vo svete málo známy politik Alexander Dubček. Zmeny, ktoré sa tým začali, pomenovala tlač ako januárová politika, neskôr ako Pražská jar, ale sám Dubček dal tomuto veľkému experimentu najkrajší názov: socializmus s ľudskou tvárou.

Tlač sa okrúhlemu výročiu venuje podľa svojej optiky, vyzdvihuje tie či oné kroky a udalosti. Pritom sa zabúda, že decembrové plénum ÚV KSČ v roku 1967, ktorým sa všetko začalo, nebolo také jednoznačné. Súdruhovia sa do Vianoc nevedeli dohodnúť ani na tom, či na čele strany bude stáť človek, ktorý je zároveň prezidentom republiky, a ak sa tieto dve najvyššie funkcie naozaj rozdelia, kto zasadne za vrchstôl KSČ – a v štáte, kde mala strana ústavou deklarovanú vedúcu úlohu, vlastne aj za vrchstôl republiky. Slovenskí delegáti, podporujúci Dubčeka, využili vianočnú prestávku, aby na svoju stranu dostali váhajúcich. Podarilo sa. Pražská jar sa mohla začať.

Ona však začala klíčiť oveľa skôr – už v celonárodnom odpore proti procesu s tzv. buržoáznymi nacionalistami v roku 1954, v ktorom odsúdili predsedu Zboru povereníkov Gustáva Husáka na doživotie, spisovateľa a diplomata Ivana Horvátha na dvadsaťdva rokov, filozofa Daniela Okáliho na osemnásť, publicistu Ladislava Holdoša na trinásť a básnika Ladislava Novomeského na desať rokov ťažkého žalára. Druhým púčikom jari bola „pyžamová revolúcia“ v roku 1956 so všetkými následnými vystúpeniami študentov. Prvými kvietkami obrody boli zjazdy slovenských spisovateľov a novinárov na jar v roku 1962 a postoje veľkej časti slovenskej tlače od tých čias. To už sú dokázateľné začiatky humanizácie spoločnosti a demokratizačného procesu v ČSR. To nie je nafúkanosť menšieho, to je jednoducho história obrodného procesu v Česko-Slovensku. Päťdesiate výročie januára je skvelou príležitosťou si to pripomenúť.

Ján ČOMAJ

R - 2018003

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 03

9 770862 882007

Osmičkové roky zásadne hýbali históriou slovenského národa

Slovákom by prospelo viac ctižiadostivosti

Ján ČERNÝ s použitím myšlienok a vyjadrení Antona HRNKA – Foto: Štefan KAČENA

Nedávno sme vstúpili do roka 2018. Číslica na jeho konci nás zvádza zamýšľať sa nad jej dejinným odkazom, pretože zlomové udalosti našich predkov sa odohrávali takmer vždy v rokoch končiacich sa na osmičku. Je to však iba prvý, zbežný pohľad...

Východiskom pre naše „osmičkové“ udalosti je revolúcia z rokov 1848 – 1849. Tam sa rozkrútilo koleso dejín, ktoré pochovalo starý feudálny svet založený na legitimite moci odvodenej „z Božej milosti“ a presadil sa princíp suverenity ľudu, suverenity národa. Slováci v tomto období nezostali mimo, ale prvý raz v histórii predstúpili pred národy Európy so svojou vlastnou predstavou o svojej budúcnosti ako suverénny, samosprávny národ s vlastnými politickými, kultúrnymi i hospodárskymi orgánmi a organizáciami.

■ ROZŠÍRENÁ SKEPSA

Na nedávnej konferencii, ktorú usporiadal Historický odbor MS pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia vzniku dnešnej Slovenskej republiky a stého výročia vzniku Česko-Slovenska, profesor J. Bartl konštatoval, že Slovákom chýba vôľa k moci. Je tu však aj čosi, čo je hlboko zakorenené v našej národnej povahe. Slováci majú veľa dobrých a krásnych vlastností, ale niektoré z nich sa priam devastujúco prejavujú najmä v štátoprávnej oblasti. Pracovať pre vlastný národ v slovenských pomeroch je čistý masochizmus. Prečo by sa niekto angažoval pre slovenský národ, keď ho na konci nečakajú vavríny a oslava, ale ponižovanie, ak nie niečo horšie.

Stáročia čakali Slováci na deň, keď ich domovina mohla vystúpiť z tmy na svetlo sveta ako samostatný štát a na dominante ich hlavného mesta sa mohla objaviť takáto slávnostná symbolika.

A štátne vyznamenania dostávajú tí, ktorí do takého človeka iba kopali...

■ ZLATÝ DÁTUM

Ďalším významným obdobím s osmičkou na konci boli roky 1867 – 1868. Rakúsko-maďarské vyrovnanie a následne prijatie tzv. národnostného zákona v roku 1868 definitívne pochovalo nádeje Slovákov, že budú môcť získať svoje samourčenie v rámci rakúsko-uhorskej monarchie. No a tú zlomovú osmičku priniesol rok 1918 a vznik česko-slovenského štátu, ktorý sa stal neskôr republikou. Pre Slovákov však bolo dôležitejšou udalosťou rozviazanie tisícročného štátu s Maďarmi. Preto by mal byť 30. október 1918 zapísaný zlatým písmom v našich dejinách. Lebo práve rozchod s Uhorským kráľovstvom nám dal šancu pokračovať v Štúrovom diele samourčenia. Slováci by radi videli vo vzniku Česko-Slovenska založenie spoločného štátu, teda štátu nového, čo bolo aj v zmysle mierových dohôd. Česi však túto interpretáciu nikdy neprijali.

Práve rozdielna interpretácia charakteru štátu medzi Slovákmi a Čechmi viedla k jeho všeobecnej kríze. Nedokázal sa ubrániť vonkajšej agresii a po Mníchove v septembri 1938 ho opustili aj spojenci. Hviezdna chvíľa Slovákov nastala 6. októbra 1938, keď definitívne presadili slovenskú národnú osobitosť, ktorú medzinárodné spoločenstvo aj všeobecne uznalo. Žilinská dohoda a jej prijatie patria určite k najvýznamnejším udalostiam moderných dejín Slovenska, je však v tieni všeobecného nástupu reakčných síl v Európe. Aj Vianočná dohoda z roku 1944 sa opiera o Žilinskú dohodu.

■ ČAKANIE NA JAR

Roky 1938 – 1948 treba vnímať v jednom komplexe a víťazstvo „pracujúciho lidu“ vo februári 1948 nemožno kauzálne oddeliť od kapitulantstva západných demokracií, nacistickej agresie i všeobecného rozšírenia komunistických ideí v Európe. Rok 1948 však nemôžeme vynechať, lebo ovplyvnil naše osudy na celých štyridsať rokov. A bolo to najmä spojenectvo komunistickej ideológie a agresívneho čechoslovakizmu, ktoré podnietilo široké hnutie odporu Slovákov proti totalitnému režimu a vyvolalo pohyb, ktorý sa nesprávne zapísal do dejín ako Pražská jar v roku 1968. Bola to však najmä jar Slovákov, ktorá vyústila do federalizácie česko-slovenského štátu. A potom sme čakali ďalších dvadsať rokov a potom ešte päť, aby sme si mohli konečne v roku 1993 vydýchnuť vo svojom vlastnom suverénnom štáte.

3 OTÁZKY PRE:

historika Antona HRNKA, poslanca Národnej rady SR za SNS

Generačné zlomy dejinných osmičkových rokov

● Rok 2018 sa v laickej verejnosti považuje za „osudový“ – osmičkový. Ako sa na túto symboliku pozerá erudovaný historik?

Predovšetkým netreba vidieť v povestnej osmičke nejakú zvláštnu symboliku. Ak si pozorne všimneme jednotlivé udalosti, zistíme, že medzi osmičkami je ešte jeden vzťah – mimo vojnových udalostí, ktoré zrýchľujú beh udalostí – je to ešte približne dvadsaťročný cyklus. Je to čas, ktorý oddeľuje jednotlivé generácie. Teda ukazuje sa, že nielen u nás, ale vo všeobecnosti v Európe po jednej významnej udalosti približne po dozretí jednej generácie príde opäť na lámanie chleba a nová generácia – či už v pozitívnom, alebo negatívnom zmysle (z hľadiska celkového historického procesu) – sa usiluje zmeniť svet.

● Ktoré z tých „osmičiek“ mali pre Slovensko naozaj zásadný význam?

Myslím si, že všetky osmičky mali pre nás dejinný význam. Bez tej primárnej v roku 1848, keď Slováci sformulovali svoj moderný národný program a chopili sa zbraní, aby ho presadili, by určite nebol odboj proti Rakúsko-Uhorsku ani rozpad monarchie. Česko-slovenský štát vyhlásený v roku 1918, do ktorého Slováci vkladali veľké nádeje, napriek ich nenaplneniu umožnil búrlivý rozmach národného života, zvýšenie sebavedomia a i možnosť dobyť sa konečne v roku 1938 k vlastnej štátnosti v podobe autonómie. Rok 1968 bol veľkou nádejou i veľkým sklamaním, ale taký je už ľudský život. Všetky spomínané osmičky nasmerovali Slovensko na nejakú cestu, po ktorej kráčalo nasledujúce roky. Jedno by sme si však z nich mohli zobrať za príklad: Naši predkovia nikdy nekapitulovali. Keď padla jedna generácia, prišla nová a pokračovala v jej diele. Verím, že ani generácie po nás nekapitulujú na vlastný slovenský život.

● Čím by podľa vás malo a mohlo Slovensko do budúcnosti rokom 2018 obohatiť svoje dejiny?

Nemali by sme si nechať preseknúť naše spojenie s minulosťou, lebo to je naša pamäť, to sú naše smerové tabule, ktoré nám ukazujú, kam by sme mali kráčať. Nemali by sme sa nechať opíjať všelijakými jadrami, vyššími stupňami integrácie a pod. To všetko tu už bolo, a Slováci nedopadli príliš dobre, keď tomu uverili.

Zhovával sa Ján ČERNÝ
Foto: archív SNN

V SNN 4/2018 SI PREČÍTATE

- Na knižných pultoch sa predáva zaujímavá kniha rozhovorov s jedinečnými osobnosťami
- Roztrhlo sa vrece škandalóznych odhalení sexuálneho obťažovania amerických hercov
- Potešujúca zdravica amerického veľvyslanca Adama Sterlinga jubilujúcemu Slovensku

Oslavy storočnice Česko-Slovenska český prezident Zeman nezvládol

Hrubé slová a zneváženie A. Dubčeka

Anna HROMJAKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Kto si pamätá obdobie po roku 1989 a nekonečné rozhovory predstaviteľov slovenskej a českej reprezentácie o budúcom postavení oboch národných republík v spoločnom štáte, musí uznať, že boli len stratou času. Nič zásadnejšie z nich nevzišlo, ak odhliadneme od pohostenia haluškami Františka Mikloška. Až voľby v roku 1992 dali nový impulz i nádej na vyriešenie vlečúcich sa nedoriešených vzťahov medzi oboma národmi.

Po voľbách v roku 1992 Slovensko získalo bojovníkov za svoje práva, ktorí za krátky čas dokázali obnoviť slovenskú štátnosť. Lenže tak Slovensko, ako aj celý svet vstupovali koncom dvadsiateho storočia do digitálneho veku, ktorý priniesol obrovské možnosti rozvoja, ale aj netušené technológie na ovplyvňovanie vedomia ľudí. Dnes vidíme, kto nimi disponuje aj dosahované výsledky.

■ NENASTAVUJME LÍCE!

Od vyvolávania revolúcií cez riadenie spoločnosti nastrčenými figúrami v akože demokratických voľbách. Tým viac potrebujú národné štáty na vysokých postoch ľudí schopných obhajovať ich národno-štátne záujmy. Dnes sa Slováci medzi svojimi susedmi musia cítiť nesmierne opustení. Závidia Maďarom ich Orbána, ktorý na Nový rok predniesol prejav masírujúci ich kresťanské i nacionalistické cítenie. Čo na tom, že nebol pravdivý? Dokonca aj na Slovensku sa objavili jeho uznanlivé hodnotenia, aj keď vykazoval iredentistické znaky a hrubo skreslil našu spoločnú históriu. Nijaký predstaviteľ štátu však nenamietal.

A stali sa aj horšie veci. OSN pred Vianocami hlasovala o rezolúcii, ktorá odsúdila USA za to, že uznali Jeruzalem za hlavné mesto Izraela. Česko sa hlasovania zdržalo, Slovensko rezolúciu spolu so 127 ďalšími krajinami podporilo. Český prezident Miloš Zeman sa dal počuť, že mu je ľúto, že za rezolúciu Slovensko hlasovalo: „Teda krajina, ktorej bývalý prezident expedoval šesťdesiattisíc Židov do Osvienčimu. Očakával by som, že slovenská vláda a slovenský prezident si túto históriu uvedomia a aspoň tak ako Česká republika sa pri hlasovaní o rezolúcii zdrží.“

■ ĎALŠÍ KOPANEC

Kto z politických predstaviteľov Slovenska zdvihne hodenú rukavicu a pripomenie Zemanovi zaplnený a jasajúci Václavák 3. júla 1942, keď český ľud sľuboval vernosť Tretej ríši? Za účasti prezidenta i celej vlády. Vraví sa, že s jedlom rastie chuť a Miloš Zeman si znovu kopol do Slovenska v prítomnosti slovenského premiéra Roberta Fica. Česi si prvého januára pripomínajú obnovenie českej štátnosti a jej vznik 28. októbra. Je nepochopiteľné, že sa slovenská strana dala vtiahnuť do českého scenára a už začiatkom roka sa pridala k otvoreniu osláv stého výročia vzniku Česko-Slovenska a dvadsiateho piateho výročia vzniku Českej republiky. Pri tejto príležitosti Zeman hrubo znevážil Alexandra Dubčeka. Žeby preto, že podnecovateľom obrodného procesu a tzv. Pražskej jari nebol Čech, ale Slovák?

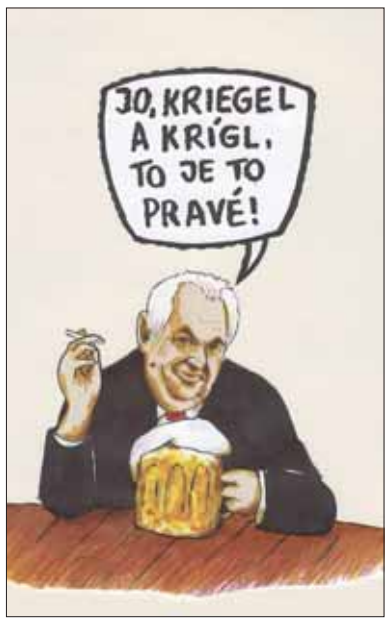

■ ODOZVA PRIŠLA

Ako mohol Fico zostať na oslavách po tom, ako odzneli z úst Zemana tieto slová: „Rozprávajme sa o tom, prečo v roku 1968 sa našiel jediný statočný človek, ktorému som preto udelil štátne vyznamenanie, a tým bol František Kriegel. A prečo sa všetci ostatní poondeli od hrôzy.“ A aby bolo jasné, o koho ide, pridal: „Najskôr dostali tieto idoly funkciu predsedu Federálneho zhromaždenia, potom už len klesli na veľvyslanca v Turecku a potom už ani to nie.“

Tentoraz sa kriticky ohradil minister kultúry Marek Maďarič aj štátny tajomník rezortu diplomacie Ivan Korčok. Ale či sa môžeme čudovať českej odvahe kopať do Slovákov, keď najväčším slovakobijcom je sám prezident štátu?

Vláda pripravila zákon výrazne zasahujúci do cudzineckej problematiky

Otvárame dvere prospešnej výmene mozgov

Ivan BROŽÍK – Ilustračné foto: internet

Slovenská republika v prípade prijatia navrhovaného zákona parlamentom dosť podstatne zmení podmienky vstupu a pobytu cudzincov na svoje územie na obdobie dlhšie ako deväťdesiat dní. Pri tejto zákonodarnej iniciatíve postupuje v súlade s európskou smernicou z roku 2016.

Po novom sa vymedzujú práva štátnych príslušníkov tretích krajín na cieľ výskumu, štúdia, odbornej prípravy alebo dobrovoľníckej činnosti v Európskej dobrovoľníckej službe a v prípade výskumných pracovníkov sa to vzťahuje aj na ich rodinných príslušníkov. Návrh tiež stanovuje podmienky mobility študentov, výskumných pracovníkov a ich rodinných príslušníkov, ktorým udelil iný členský štát ako prvý povolenie na pobyt na základe eurosmernice. Doteraz boli pravidlá prijatia povinné len pre študentov a výskumných pracovníkov a nepovinné pre žiakov, neplatených stážistov a dobrovoľníkov.

„V zásade ide o prevzatie európskych pravidiel, ale predovšetkým to smeruje k zjednodušeniu prístupu na náš trh vedeckým pracovníkom, študentom, aby táto výmena mozgov bola jednoduchšia v rámci Európy, aby sme tak do určitej miery znížili alebo úplne zbúrali bariéry, ktoré bránili v takýchto výmenách,“ predstavil zmeny minister vnútra Robert Kaliňák. V praxi to znamená, že vzdelaní ľudia zo zahraničia by sa na Slovensku mali dočkať zjednodušenia pravidiel najmä v oblasti prechodného pobytu. Všetky detaily úprav, ktoré sa budú týkať nového prístupu k cudzincom, ministerstvo podľa Roberta Kaliňáka predstaví niekedy „na začiatku februára“.

Samozrejme, nejde iba o možnosť slobodného pohybu vzdelaných občanov po Európskej únii vrátane Slovenska, ale aj o ich uplatnenie v našej vedecko-výskumnej sfére. Únia sa po prijatí zákona stane atraktívnejšou pre študentov vysokých škôl, výskumných pracovníkov a ich rodinných príslušníkov. Pri týchto kategóriách cudzincov sa nebude vyžadovať prechodný pobyt na našom území do jedného roka od začiatku pobytu, ak im pobyt udelil iný členský štát ako prvý.

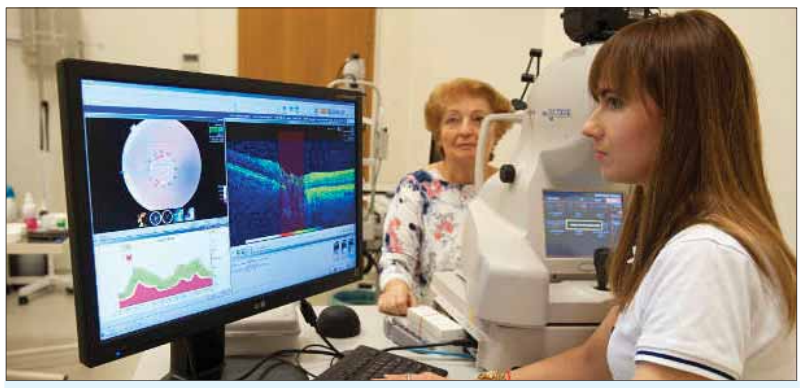

Do našej krajiny lákame vzdelaných odborníkov aj legislatívnymi opatreniami, aby sme získali pracovné sily do odborov, kde chýbajú.

Študenti, ktorí ukončili štúdium v členskom štáte, a výskumní pracovníci po skončení výskumu v členskom štáte majú mať možnosť zotrvať deväť mesiacov na území členského štátu s cieľom zamestnať sa alebo začať podnikať.

Ďalšie zmeny sú spojené najmä s inštitútom tolerovaného pobytu, z ktorého sa vypúšťajú niektoré kategórie štátnych príslušníkov tretích krajín a presúvajú sa do nových ustanovení o zotrvaní štátneho príslušníka tretej krajiny na území SR. Rovnako sa menia aj pravidlá udeľovania trvalého pobytu na neobmedzený čas bez splnenia podmienok ustanovených zákonom. Ten sa transformuje na osobitný druh trvalého pobytu. Štát tak už nebude môcť udeliť cudzincom trvalý pobyt na neobmedzený čas bez splnenia zákonných podmienok, ale len na päť rokov.

VŠIMLI SME SI

Neúcta k jazyku v písanej i hovorovej podobe za dvadsaťpäť rokov našej národnej štátnosti paradoxne narastá – nesporne je väčšia ako v časoch spoločného štátu, keď celkom prirodzene k nám viac doliehal vplyv češtiny a jej slangov. Pred sto rokmi bol dokonca zámerný, pestovaný aj jazykovedcami poblúznenými ideou dvoch vetiev jedného československého národa.

Nespisovný prúd Yeniseia

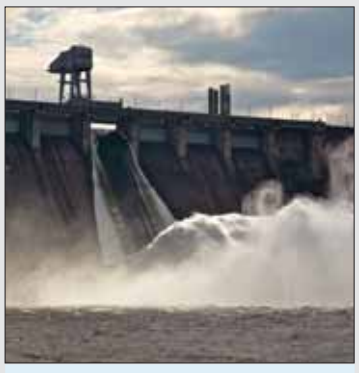

V slovenčine to (verme) vždy bude Jenisej, a nie Yenisei.

Tých, čo zámer pobadali a bránili rýdzosť slovenčiny, nazvali puristami. Dnes však nemusí byť človek jazykovedným puristom, ba ani jazykovedcom, aby pobadal, ako rečová kultúra mladých Slovákov z roka na rok upadá. Vety plné pasív, ktoré slovenčina nemá rada, a cudzích slov, lebo je frajerskejšie povedať aufit ako oblečenie a level ako úroveň... Svetovosť, presnejšie primitivita, sa prejavuje aj v tlači, aj keď každý rok končí na Slovensku približne štyristo (!) absolventov rozličných masmediálnych fakúlt. Na novinách to nevidno, ale aspoň vidno úroveň oných škôl.

Raz sme na tomto mieste písali o komickom prepise slovanských, najmä ruských mien, keď sa napríklad meno Čajkovského objavilo v podobe Tchaykowskiy a básnika Ščipačova ako Shtchipatchow. Nedávno denník Nový Čas, milovník podobnej transkripcie, priniesol správu o vražde mladej Rusky na behu rieky Yenisei, mládec Arťom a dievčina Aľa Šťuchina zo Zemečina sa objavujú v podobe Artyom a Shtjukhina zo Zemetchyna. Ak už správu, podľa nich dôležitú pre slovenského čitateľa, vybrali z anglického bulvárneho denníka The Sun, ktorý rád prináša podobné informácie, mohli by mať aspoň tú štipku slovenskosti, že ju napíšu po slovensky.

(jč)

Pamätná minca k vzniku republiky nemá nič spoločné s českou vlajkou

Pribúda nepatričných dejinných reminiscencií

Na Slovenské národné noviny sa v minulých dňoch obrátil rozhorčený Ján Marcinko, odborník na vexikológiu, faleristiku a numizmatiku, s tým, že poukázal na zneváženie štátneho znaku Slovenskej republiky prominentnými štátnymi inštitúciami, akými Národná banka Slovenska alebo aj Štátna mincovňa v Kremnici bezpochyby sú. V liste pripojil tiež pozvánku na prezentáciu pamätnej mince Vznik Slovenskej republiky – 25. výročie, ktorá sa uskutočnila 3. januára 2018 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho pláca v Bratislave. V grafickom riešení a umiestnení štátnych symbolov na tejto úžitkovej tlačovine vidí zneváženie slovenského štátneho symbolu.

„Čechoslováci sa nevzdávajú a verejne provokujú znevažovaním štátneho znaku Slovenskej republiky, “ uvádza pisateľ v sprievodnom liste, ktorý máme v redakcii k dispozícii. „Degradácia slovenského štátneho znaku je zrejmá z jeho umiestnenia, keďže nad ním v záhlaví dominuje česká vlajka. Tej sa v grafickom riešení dala prednosť pred slovenským štátnym znakom o to významnejšie, keďže išlo o akciu zameranú na prezentáciu vzniku slovenskej štátnosti. Umiestnenie štátnych symbolov je kontraproduktívne a celú akciu spochybňuje. Česká vlajka nie je symbolom Slovenskej republiky a slovenská pamätná eurominca nemá nič spoločné s Českou republikou. Aj keď uvedenie pamätnej mince pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia vzniku Slovenskej republiky je chvályhodný čin, nemala by sa pritom prezentovať niekdajšia vlajka spoločného štátu, ktorú česká strana používa napriek vzájomnej dohode o jej neplatnosti po zániku niekdajšieho spoločného štátu a navyše sa tak stalo na úkor daňových poplatníkov Slovenskej republiky. Na organizátorov emisie pamätnej euromince tak padá tieň, že ide o provokačný akt. Zamestnanci NBS sú povinní zachovávať úctu i vážnosť štátneho znaku a tiež dodržiavať platné zákony o štátnych symboloch Slovenskej republiky. Ukazuje sa, že ministerstvá kultúry a financií SR, ale najmä Generálna prokuratúra SR nemôžu prejsť mlčaním tento akt, ale musia celú záležitosť prešetriť a pôvodcov – verme že omylu, vziať na zodpovednosť. Náklady na propagáciu tejto akcie by sa mali zosobniť tým zodpovedným vedúcim, ktorí nechali zhotoviť a schválili nevhodný grafický návrh na pozvánke.“

Michal SITNIK

ČO INÍ NEPÍŠU

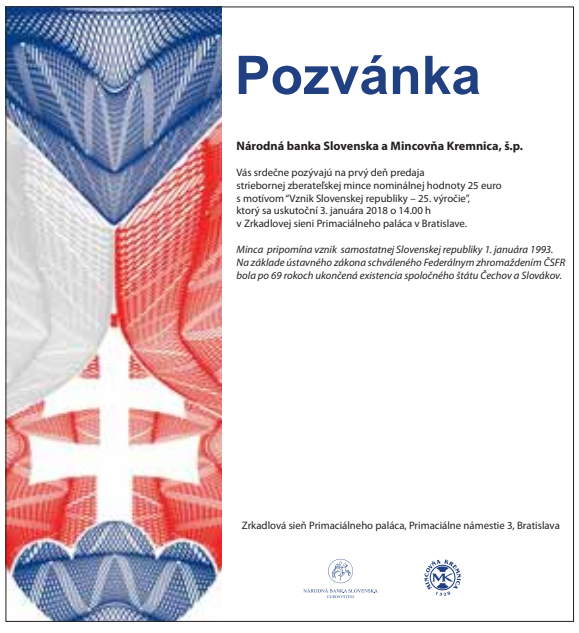

Pozvánka

Národná banka Slovenska a Mincovňa Kremnica, š.p.

Vás srdečne pozývajú na prvý deň predaja striebornej zberateľskej mince nominálnej hodnoty 25 euro s motívom "Vznik Slovenskej republiky – 25. výročie", ktorý sa uskutoční 3. januára 2018 o 14.00 h v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave.

Minca pripomína vznik samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993. Na základe ústavného zákona schváleného Federálnym zhromaždením ČSFR bola po 69 rokoch ukončená existencia spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca, Primaciálne námestie 3, Bratislava

Trump – plutokratický populista

Roman MICHELKO

V súvislosti s najnovšou a veľmi kontroverznou daňovou reformou v USA sa ukazuje, že hľadať logiku vo volebnom správaní voličov je iracionálne. Inak povedané, voliči volia najmä podľa emócií, a nie podľa rozumu.

Trumpova predvolebná rétorika nesúca sa pod heslami: „Urobme Ameriku znova veľkou“ či „America first“ – Amerika predovšetkým, dostala v súčasnosti jasné kontúry. A tie ukázali, koho záujmy Trump skutočne obhajuje. Určite to nie sú, aspoň nie v prvom rade takzvaní „White Trash“ (biely odpad), teda deklasovaná a schudobnená trieda bielych heterosexuálnych a navyše manuálne pracujúcich mužov. Iste, vypovedanie klimatickej dohody dočasne oddiali zavretie uhoľných baní v Kentucky, v princípe však len predĺži agóniu tej časti amerického energetického sektora, ktorá dosiaľ vyrába elektrinu z ekologicky veľmi problematického nekvalitného uhlia.

Problém je v tom, že tým sa Trumpova pomoc svojej najpočetnejšej voličskej skupine vyčerpala. Až nedávno republikánmi pretlačená daňová reforma ukázala, na čej strane Trump skutočne stojí. Táto daňová reforma vykazuje jednoznačné znaky plutokratického populizmu spolu s ekonomickým libertarianizmom. Trump totiž navrhuje radikálne zníženie korporátnych, teda firemných daní z tridsaťpäť percent na dvadsať percent. Treba pritom zdôrazniť, že pre stovky výnimiek je už dnes efektívna daňová sadzba na úrovni približne dvadsiatich percent, a keďže výnimky ostávajú ďalej zachované, pokles daňových príjmov bude skutočne dramatický.

Ďalším veľmi kontroverzným bodom reformy je zníženie progresívneho zdanenia fyzických osôb. Stále sa síce zachováva sedem daňových pásiem, ale tá najvyššia sa znižuje z 39,6 percenta na 37 percent. Treba však zdôrazniť, že táto zmena sa dotkne možno niektorých lepšie platených manažérov, ale najväčší tunel na okrádanie verej-

KOMENTÁR

ných rozpočtov ostáva zachovaný. Najbohatší ľudia totiž majú príjmy najmä z kapitálových výnosov, ktoré boli a aj naďalej sú zdanené symbolickou sadzbou vo výške trinásť percent.

Čo je však najpodstatnejšie, Trumpova daňová reforma sa, paradoxne, najviac negatívne dotkne práve najpočetnejšej časti jeho voličov. Dane sa citeľne zvýšia takzvanej strednej triede s ročným príjmom od päťdesiattisíc do sedemdesiatpäťtisíc dolárov, čo zhruba tvorí americký príjmový medián, teda najviac ľudí v USA má príjmy práve na tejto úrovni. V konečnom dôsledku práve táto skupina ľudí bude platiť o astronomické štyri miliardy dolárov viac, než to bolo dosiaľ. Naopak, daňovníci, ktorí dnes zarábali milión dolárov a viac, ušetria na daniach nepredstaviteľnú sumu 5,8 miliardy dolára.

Samozrejme, vedľajším dôsledkom tejto daňovej reformy bude masívne prehĺbenie deficitu verejných financií, masívne zoškrtanie výdavkov v oblasti sociálnych služieb, zdravotnej starostlivosti a rozvoja či obnovy infraštruktúry. Celkovo možno konštatovať, že zámerom Trumpovej daňovej reformy bolo v maximálnej miere presunúť záťaž na financovane verejných nákladov na najnižšie, stredné a vyššie stredné príjmové skupiny.

Naopak, komu sa veľmi citeľne uľaví, bude najbohatšia skupina daňovníkov. Republikánska strana presadením kľúčovej daňovej reformy, najrozsiahlejšej za posledných tridsať rokov, jednoznačne prijala program, ktorý je v prospech horného 0,1 percenta obyvateľov. Dnes je už úplne jednoznačné, že Trumpova politika aj vzhľadom na regulácie (čo sa týka ekologických štandardov alebo spotrebiteľských práv) je extrémne výhodná pre najväčšie korporácie, veľmi vyhovuje najbohatším rodinám či monopolistickým ekonomickým zoskupeniam. Rozpočtová politika republikánskej väčšiny je zničujúca práve pre vidiecke a strednopríjmové komunity, ktoré, paradoxne, tvorili najistejšie volebné zázemie prezidenta Trumpa.

Radikálny výpadok rozpočtových príjmov primárne postihne sociálnu oblasť, ale aj zúfalo potrebné prostriedky do chátrajúcej infraštruktúry – je všeobecne známe, že tisíce mostov v USA sú v havarijnom stave. To však, samozrejme, federálnej vláde v nijakom prípade neprekáža v masívnom navršovaní prostriedkov na zbrojenie.

Najnebezpečnejším dôsledkom Trumpovej daňovej reformy je však radikálne zadlžovanie federálnej vlády. Podľa predikcií renomovaných ekonómov sa v horizonte desiatich rokov zvýši federálny dlh USA na nepredstaviteľných 1,5 bilióna alebo inak povedané – tsícpäťsto miliárd dolárov!

Verejný dlh v takýchto astronomických rozmeroch je časovaná bomba a je len otázkou času, kedy USA skĺznu do fatálnej ekonomickej depresie, ktorá však môže mať aj veľmi nepredvídateľné negatívne politické následky.

Večne (nám) spievajú lesy?

Ivan BROŽÍK

Titulok k nasledujúcim riadkom sme prispôsobili z menej známeho románu nórskeho spisovateľa Trygve Gulbranssena o ľuďoch, ich vášňach a sporoch... Naše lesy by o medziľudských sporoch tiež veru vedeli spievať! Skvelý slovenský spisovateľ Ľudo Ondrejov zas napísal Zbojnícku mladosť. Ako deti sme v knižke doslova hltali príbehy chlapca Jerguša. V diele opísal jeho zážitky, sny, priateľstvá, vzťah k prírode a zvieratám. Chlapec vyrastal s rodinou na samote uprostred prírody, bol sebavedomý, veľmi silný, spravodlivý a rozumel si so zvieratami. V meste zažil trpké skúsenosti, preto sa znovu vrátil do hôr, do lona prírody...

Iná spomienka na lesy možno ešte stále rezonuje v mnohých z nás – na časy výprav za hubami so starými rodičmi či len tak – uprostred sezóny plnej tvrdej a ťažkej práce – zájsť si s rodinou do hory za oddychom.

Akoby sme o naše lesy v posledných rokoch zvádzali neľútostný boj. Boj, v ktorom nie je ani toľko nepriateľov ako hluchých a slepých, ktorí nechcú počuť ani vidieť. Áno,

POZNÁMKA

mnohé sa zanedbalo. Po zmene politicko-spoločenských pomerov sa aj samotné lesy zmenili. Z okrasy našej prírody sa stal majetok. Neraz však veľmi rýchlo a zištne rabovaný. Nikdy sa z lesov nevyťažilo toľko súkromného dreva ako v deväťdesiatych rokoch. Odborníci, lesníci a urbárnici iba zalamovali rukami. Naše lesy leteli hore komínmi.

Ďalšou morovou ranou bolo obetovanie celých plôch národných parkov súkromnému kapitálu. Postavili sa stovky objektov v chránenom území, nové lanové dráhy, zjazdovky a všetci ešte dodnes jasáme, ako sa tam dá dobre zalyžovať. Parkoviská by vedeli rozprávať. Tak ako miestni, ktorí už dávno rezignovali. A desia sa aj všetci tí, ktorí rátajú kamióny na našich cestách naložené guľatinou či celé vlaky s vagónmi plnými dreva, ako sa sunú niekam k hraniciam Slovenska...

Asi sa však predsa len v niečom mýlime. Určite však nie v tom, že v národných parkoch by nemali byť pánmi sveta stavební a iní podnikatelia, ale pani príroda – naše národné bohatstvo. A tá by mala diktovať, čo sa v nej smie, čo je v jej záujme a čo si neželá.

Keďže teraz je moderné spomínať „faktory“ – nuž, sú tu aj ďalšie faktory. Mení sa klíma. Nie, to nie je fráza, stačí sa pozrieť na túto zimu alebo si uvedomiť, čo sa už dá dopestovať na juhu Slovenska, ako aj to, že na našom severe sa pestuje aj hrozno na víno či kvalitné obilie, darí sa tam aj zelenine, čo bola tradične výlučne južná. Odborníci predpokladajú, že je iba otázkou času, keď sa lesný porast na Slovensku zmení na celistvo listnatý. Ihličnaté krásavce z našej prírody začala vyháňať už aj ona sama.

A ešte je tu čosi – o čom sa takmer nevraví ani nepíše. Lesnatosť Slovenska sa v percentách jeho plochy zvyšuje. Nechce sa tomu veriť, samozrejme, ak internet zaplavujú fotografie holorubov či kôrovcom alebo inými, neraz aj ľudskou bezohľadnosťou zničenými lesmi. Najmä po roku 2000 v prvej dekáde tohto tisícročia sa naozaj plocha zarastená lesmi na Slovensku v porovnaní s predchádzajúcimi desaťročiami zvýšila. To však neznamená výzvu na zloženie ochranárskych zbraní. Slovensko ako soľ potrebuje nový zákon o ochrane prírody, mal by prísť do parlamentu na jar. Naše národné parky potrebujú zonáciu, konečne a definitívne ukončiť šestnásť rokov ťahajúci sa zámer definitívneho určenia území s konkrétnym možným spôsobom zásahov človeka.

Až potom aj u nás azda zaspievajú lesy...

SPOZA OPONY

Prečo si pamätať vznik republiky

Dušan D. KERNÝ

Máme rok výročí. Medzi nimi výročie bezprikladne mierového vzniku dvoch štátov a plynulé prevzatie následníctva v medzinárodných organizáciách a záväzkoch a diplomatických stykoch spojených s uznaním. Nebolo to pred štvrťstoročím také samozrejmé. Vtedy po prvý raz aj vrcholné orgány Európskej únie práve v súvislosti s čs. federáciou vydali vyhlásenie o. i. o hrozbe nacionalizmu. To sa v zahraničí, no a, samozrejme, tu vzťahovalo na Slovákov a personifikovalo na osobu V. Mečiara. Bol pre nich ani nie tak doktor práv a legitímny ústavný činiteľ, ale najmä bývalý boxer. A odvtedy až do roku 1998, keď po prvý raz nastúpila úplne iná vládna koalícia, zahraničná politika a postavenie Slovenska v zahraničí bolo kľúčovým faktorom domácej politiky.

Súviselo to s tou časťou politiky na Slovensku, ktorá sa riadila heslom, že ak nemohla zabrániť vzniku Slovenskej republiky, musí urobiť všetko pre to, aby ju ovládla. Dnes to vidno na všetkých, ktorí za skutočný začiatok nepovažujú roky 1992/1993, ale až voľby a rok 1998. Jeden z mediálne dodnes mimoriadne aktívnych autorov nedávno povedal, že sa používali proti V. Mečiarovi všetky možnosti i bez overovania, aj keď fakty nesedeli, lebo vtedy išlo o veľa, išlo o to, či bude Slovensko zatiahnuté do Ázie, do Ruska, alebo nie. Nebolo vraj času overovať, či ide o pravdu alebo nepravdu, lebo čas súril.

Dokonca ruský prezident Boris Jeľcin pri návšteve V. Mečiara v Moskve pred voľbami 1998 vyhlásil: „Máme záujem, aby ste ich vyhrali.“ Mediálny boj nebol čistý, šéfredaktor známeho týždenníka musel dobre vidieť do zákulisia, za oponu vtedajšej politiky. Ohradil sa proti praxi dzurindovsko-miklošovskej vládnej formácie. Spochybnil kampaň, snahu používať, ako to nazval – mečiarovské metódy. Prax mediálnych „stúpencov“ Dzurindu bola preňho neprípustná deformácia mediálneho prostredia, akákoľvek lož sa stala ich pracovnou metódou, lebo vtedy išlo o diskreditáciu.

Nebol som vtedy na Slovensku, ale v Nemecku. V Moskve som však mal informačné zdroje, ktoré sa medzitým stali mojimi priateľmi. Kampaň okolo toho, že smerujeme do Ázie, ak ideme do Moskvy, vzbudzovala úsmev. V Moskve a Rusku vládla tzv. sembankirština, hoci bankárov a oligarchov bolo, samozrejme, viac, ale rátali sa tí najväčší. Keď hrozilo, že úplne nepopulárny Jeľin prehrá prezidentské voľby, privolali pomoc z USA, zaviedli politické technológie, polittechnológov a čierny PR. Teda ostrú nevyberavú očierňujúcu diskreditačnú kampaň. Čím nevyberavejšiu, tým lepšie. Čoskoro sa ukázalo, že americkí učitelia sa musia učiť od svojich ruských žiakov, tí ich totiž vo všetkom prekonali. Medzi oligarchov patril aj jeden, ktorý plánoval ropovod svojej spoločnosti do Číny a napokon – už za Dzurindu kúpil aj slovenský Transpetrol, ale s právami, že ho bude manažérsky riadiť on, nie Slováci. A rokoval s americkou svetovou ropnou spoločnosťou o predaji časti akcií. Ak by sa všetko uskutočnilo, čo sa za veľmi dramatických okolností nestalo, dnes by zrejme to americké ropovodné prepojenie siahalo od Slovnaftu až do Číny...

Pre týchto ľudí nebol Jeľcin podozrivý. Naopak. Bol garantom vstupu ruských oligarchov do globalizovanej kapitalistickej ekonomiky sveta.

Toto poznanie mi bolo málo. Zašiel som za členom nemeckej parlamentnej, potom vládnej strany, podporovateľom slovenského vstupu do NATO. Mal som u neho vždy otvorené dvere. Uvítal ma smiechom: Ha ha ha, Jeľcin už dávno nie je podozrivý! Oficiálna nemecká politika poskytovala Jeľcinovi, jeľcinovskému Rusku miliardy mariek pomoci. Pokiaľ išlo o barbarskú vojnu v Čečensku, nemecké vládne strany blokovali rezolúciu parlamentu až do chvíle, kým ruské tanky neovládli rozbombardovaný Groznyj. Jeľcin nebol podozrivý. Len v onej diskreditačnej kampani na Slovensku to vyzeralo naopak. A doteraz sa to opakuje v rôznych fraškách. Pre tých, ktorí chcú monopolne ovládať Slovensko, sa všetko začalo len v roku 1989 a potom až v 1998.

TAKŽE TAK

Vývoj počtu obyvateľstva na našom území sa až do osemnásteho storočia iba odhaduje. V časoch narodenia Krista tu žilo asi okolo sto až stopäťdesiattisíc obyvateľov, o tisíc rokov neskôr sa ich počet odhaduje na štyristotisíc a o ďalších sedemsto rokov na milión. Milión obyvateľov malo Slovensko okolo roku 1720. Potom sa už obyvateľstvo sčítavalo, ale v Uhorsku sa občas stalo, že šľachta prikázala sčítacie hárky zničiť. Druhý milión dosiahlo dnešné Slovensko okolo roka 1850, tretí v roku 1922, štvrtý milión pred rokom 1960 a piaty po roku 1980. Možno teda evidovať zrýchlenie rastu počtu obyvateľov: na prvý milión čakalo Slovensko do roku 1720, na druhý stotridsať rokov, na tretí osemdesiatdva rokov, na štvrtý tridsaťosem rokov.

Demografia je vážna vec

Na piaty milión sa čakalo tridsať rokov, no šiesty milión podľa prognóz o ďalších tridsať ani štyridsať rokov už nedosiahneme. Je otázka či už niekedy vôbec. V roku 2020 má žiť na Slovensku iba necelých päť a pol milióna obyvateľov, čo je jasný signál, že sme sa ocitli v období stagnácie. Súvisí to s množstvom faktorov. Od platnosti zákona o interrupcii – umelom prerušení tehotenstva (aj keď evidentne sa nič neprerušuje, ale končí, končí sa život nenarodeného dieťa v tele matky) – sa po roku 1950 nenarodilo asi poldruha milióna Slovákov. Stačí jednoduchá matematika: nebyť tohto zákona bolo by nás teraz možno sedem miliónov. Zhruba toľko ako Rakúšanov.

A popritom nijako nás nemôže tešiť hlboký odklon od našej rodinnej tradície. Slovensko je veľmi ďaleko od čias, keď pod jednou strechou nažívali tri generácie, ktoré sa k sebe správali presne ako v rozprávke o troch grošoch. Povojnové roky boli rokmi až takej modernizácie Slovenska, že takmer neostal kameň na kameni. Až dovtedy bola slovenská rodina natoľko skonsolidovaná, že len vďaka nej prežil národ. Dnes nás nemôžu tešiť demografické ukazovatele: počet sobášov sa znížil v roku 2016 na 29 897 z 39 000 v roku 1950; počet rozvodov naopak vzrástol z 1800 (1950) na 9786 (2016), čo predstavuje tridsaťštyri rozvodov zo sto sobášov; počet narodených detí klesol zo 101 587 (1950) na 57 557 (2016); z mimomanželstva prišlo na svet v roku 1950 5,3 percenta detí, v súčasnosti takto prichádza na svet už každé tretie dieťa.

Je to odchýlka od slovenských koreňov. Najprv nás naprávali ortodoxní marxisti, aby sme čoskoro totálne podľahli všemocnému liberalizmu. Rolu štátu vytláčame z takmer všetkých sfér života spoločnosti a následky sa dostavujú. „Bez zodpovednosti za dar života niet budúcnosti národa! V konečnom dôsledku nakoniec vždy rozhodne demografia," odkázal národu košický arcibiskup Bernard Bober pätnásteho septembra 2016 zo Šaštína. Bez návratu k hodnotám tradičnej rodiny bude vymierať nielen obyvateľstvo Slovenska, ale aj celej Európy.

Marián TKÁČ

Ľubomír PAJTINKA: Pýtame sa, akí sú naši učitelia, no nezaujíma nás, ako sa majú?

Slovenské školstvo reformu potrebuje

Zhovával sa IVAN BROŽÍK – Foto: archív SNN

Definitívne „nie" reforme slovenského školstva pod názvom Učiace sa Slovensko, neistota, nedostatočné mzdové ohodnotenie, nedostatočná koncepčnosť vzdelávania a nadprodukcia takzvaných neuplatniteľných absolventov, ktorí nemôžu nájsť realizáciu na našom trhu práce. To je obraz školstva na začiatku roka 2018. Ako ďalej, o tom sme sa rozprávali s odborníkom PhDr. Ľubomírom PAJTINKOM, PhD., ktorý sa profesijne venuje vízii školy 21. storočia.

●Reforma školstva v podobe dlho pripravovaného dokumentu Učiace sa Slovensko je mŕtva. Skonala takto aj samotná reforma?

Reforma školstva u nás musí prebehnúť. Ide len o to, akou technikou sa urobia systémové zmeny v oblasti financovania, riadenia, obsahu vzdelávania, informačných technológií v praxi škôl a učiteľov a najmä v kvalite práce pedagógov. Dokument Učiace sa Slovensko je stále viac vnímaný ako filozofické a strategické dielo s istými návodmi či víziami, ale treba objektívne priznať, ako to napokon povedali aj autori tohto materiálu, že realizačné plány k nemu bude treba ešte len urobiť. Materiál má svoju historickú hodnotu, ale akčné plány zatiaľ chýbajú. Malo by ich byť údajne päť, ale zatiaľ nie je známe ich tematické zloženie a časová následnosť. Štátny rozpočet na rok 2018 zatiaľ nenaznačuje zásadné systémové zmeny, ale to všetko sa môže ešte zmeniť – ak sa bude chcieť.

● Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania mal pokrývať v desaťročnom výhľade strategické zámery SR v oblasti výchovy a vzdelávania. Čím ho do roku 2026 nahradíme?

Reformy školstva sa robia vo svete permanentne. Každá múdra spoločnosť pracuje na zdokonaľovaní systému výchovy a vzdelávania mladej generácie. U nás treba ešte k tomu prirátať zásadnú zmenu v prístupe dospelej populácie k svojmu celoživotnému vzdelávaniu, kde patríme k najslabším v OECD. Jestvujú dva základné mechanizmy – reforma skokom, teda jednorazovou systémovou zmenou obsahu, organizácie, financovania školstva a škôl, alebo sa čím ďalej častejšie využíva cesta priebežných reforiem,

Ľubomír PAJTINKA roky ponúka vízie moderného školstva na Slovensku.

keď školský systém reaguje okamžite na nové fakty a zistenia trebárs celoštátnych meraní výsledkov žiakov, medzinárodné merania. Mám na mysli, maturitné výsledky, monitoring 5 a 9, PISA atď. Obe metódy možno prirodzene kombinovať. U nás by som to videl tiež na spojenie oboch ciest. Na jednej strane treba zásadne zmeniť kvalitu našich učiteľov, ich ohodnotenie, materiálne a technické vybavenie a priebežne treba pracovať na kvalite kurikula, obsahu vzdelávania, revitalizácii metodiky, prestavbe obsahu najmä na stredných školách technického a remeselného zamerania. Miléniuum, ktoré je základom filozofie dnešného školstva, podľa mňa budú postupne v jednotlivých segmentoch nahrádzať nové akčné plány.

● Do akej miery je konečne potrebné stabilizovať rôzne koncepcie či až nekoncepčnosť v oblasti školstva, ktorá tu je prakticky už dvadsaťpäť rokov a mení sa s každou riadiacou garnitúrou? Aké škody to spôsobuje vo vzdelávacom procese?

Najviac deštruujú morálku učiteľov nedotiahnuté reformy či permanentné bombardovanie ich myslenia potrebami zmien, ktoré sa napokon nejako začnú realizovať, ale s príchodom nasledujúceho ministra sa kolobeh tvorby nejakej novej stratégie začína odznova. Učiteľom, ale aj rodičom a všetkým zainteresovaným by mali byť jasné ciele školstva v dlhodobom horizonte, filozofia štátu v oblasti školstva a pravidlá v oblasti reforiem školstva a stratégií, ktoré sa v krajine realizujú. V dobrých spoločnostiach sa robia veci tak, aby sa predchádzalo vypuklým problémom. Zdá sa, že nám chýba práve táto predvídavosť, kde a ako pracovať s populáciou, aby sme nemuseli byť v školstve hasičmi problémov. V drvivej väčšine prípadov ich vyprodukovala sama spoločnosť, ktorá následne žiada, aby ich škola cez obsah vzdelávania odstraňovala.

● Vo verejnosti vládne dojem, ktorý prezentujú médiá, že problémom školstva je mzdové ohodnotenie. Učitelia to však vidia iba ako jeden z množstva ich problémov. Viac ich trápi chaos, množstvo administratívy a nedostatok morálneho ohodnotenia ich práce spoločnosťou. Nie je načase zmeniť obraz potrieb nášho školstva tak, aby bol reálny?

Učitelia sú kľúčový a mimoriadne citlivý činiteľ kvality školstva všade vo svete. U nás sme si zvykli pýtať sa, akí sú naši učitelia, ale nepýtame sa – ako sa majú naši učitelia? Ako sa im pracuje, aké majú podmienky? Berieme ako samozrejmosť, že majú pracovať čo najlepšie. Bez starostlivosti o to, čo ich demotivuje, sa však školstvo nikdy nikam neposunie. Vieme, čo potrebujú skutočne slovenskí učitelia? Kedy sa naposledy robila analýza potrieb a podmienok práce učiteľov? Spoločnosť stojí na prahu IT revolúcie, zavádzame množstvo elektronických služieb pre občanov, podnikateľov, ale učitelia doteraz nie sú povinne vybavení kompatibilnou osobnou IT výbavou, nie sú zosieťované ich portály, chýba koordinácia ich webových služieb, nemajú napríklad takú výbavu, aby mohli kedykoľvek elektronicky komunikovať so svojimi žiakmi, s rodičmi žiakov atď. Je to paradox, ale investujeme vo veľkom do armády a polície, ale školstvo je stále na chvoste v investíciách. Zistíme to najmä vtedy, ak sa porovnáme s inými krajinami OECD. V rebríčkoch financií do školstva vo väčšine prípadov držíme koncovú lampu.

● Objavila sa myšlienka odňať stredné školstvo z kompetencie vyšších územných celkov – žúp. Ako to vnímate?

Ukazuje sa, že vláda si uvedomuje, že naše stredné školy síce „produkujú" absolventov, ale ak by sme to vyjadrili terminológiou výroby, je medzi nimi veľa nepodarkov. Ako inak totiž pomenovať situáciu, keď z absolventov stredných škôl nachádza uplatnenie v odbore, ktorý vyštudovali, len zhruba tridsaťpäť až štyridsať percent z nich. Je evidentné, že nám chýba koordinácia potrieb trhu práce a spoločnosti. Tieto veci si treba povedať priamo a nedá sa pred tým zatvárať oči. Sú možno iba dve cesty – buď sa bude plán výkonov škôl celoštátne koordinovať pod zriaďovateľskou kompetenciou krajov, pričom sa bude robiť aj koordinácia plánov krajov záväzne spoločne, alebo sa toto plánovanie dostane na ústrednú úroveň. Európa pozná oba modely a oba sme si v našich dejinách odskúšali v školstve už aj my.

O ČOM JE REČ

Digitálna demencia?!

Peter ŠTRELINGER

Iba štvrťstoročie nás delí od vzniku samostatnej Slovenskej republiky a s prekvapením zisťujeme, že si už takmer nepamätáme na udalosti a ľudí zo začiatku deväťdesiatych rokov. Ani na ich zásluhy. Preto treba vysvetľovať, komu to vlastne udelil štátne vyznamenania prezident. O ďalších dvadsaťpäť rokov bude určite všetko inak. Kto si spomenie na Fedora Gála, Martina Šimečku, Petra Breinera? Ich mená zapadnú v čiernej diere informácií. A prečo by aj nie – veď tie osoby ani nijaké zásluhy o štát nemali a nemajú...

Ale zbytočne sa rozhorčujeme. Aj tie ich opľuvané metále určite zhrdzavejú kdesi vo vitríne, pretože pochybujem, že by si ich niekedy spomínaní laureáti pripli na hruď, aby sa nimi pýšili. Takže čas milostivo vylieči aj túto nehoráznosť, ktorá nás pred pár dňami tak rozčúlila. Zdôverili sme sa s tým na internete, vyšlo pár článkov, ktoré si asi tí, ktorým boli adresované, ani neprečítajú. Tí ľudia totiž „nacionalistické" noviny nečítajú!

Tieto úvodné riadky som však nenapísal pre nespravodlivo udelené vyznamenania. Iná vec ma trápi: každá civilizácia stojí a padá so schopnosťou, ako dokáže odovzdávať informácie z generácie na generáciu. Mám na mysli zaznamenávanie pamäti ľudstva. Zatiaľ čo pergamen vydržal tisíce rokov, životnosť digitálneho záznamu sa počíta na roky. Informácie sa vytrácajú aj z internetu a súčasná explózia digitalizácie tak bude možno jedným z posledných krokov k elektronickej demencii ľudstva. Uvediem jeden príklad: v roku 2005 nechal pri rekonštrukcii Karlovho mosta námestník pražského primátora do deviateho piliera zamurovať nerezovú plechovku, kde bolo okrem iných artefaktov uložené aj DVD s digitálnym filmom o Prahe. Položil si pri slávnostnom akte rečnícku otázku: „Ktovie, kto to nájde a za koľko storočí to poslúži na poznanie dneška?" Nuž, kto to nájde, to ani nie je dôležité, ale je isté, že to na nijaké poznanie neposlúži. Pretože väčšina informácií na dnešných nosičoch dát je odsúdená na rýchlu smrť...

„Budúci historici možno budú obdobie od druhej polovice 20. storočia nazývať temnou érou," tvrdí počítačový odborník americký vedec Danny Hills. „Budú schopní prečítať antické nápisy na kameni, záznamy na papyruse či papieri, budú poznať Aristotela či Galilea, z našej súčasnosti však nič. Všetky naše informácie pohlcuje totiž pasca digitalizácie!" Informácie na počítačových disketách z roku 2000 sú už väčšinou nepoužiteľné – nielen preto, že počítačový nosič vekom stratil schopnosť ich niesť, ale aj preto, že moderné počítače dnes disketové jednotky jednoducho nemajú. A ak majú, tak je tá informácia zapísaná programom, ktorý sa už dávno nepoužíva.

Aj na Slovensku v súčasnosti prebieha digitalizácia kultúrneho dedičstva a pamäti národa. Tento projekt stojí desiatky, ba možno stovky miliónov eur. Položme si však kacírsku otázku: akú trvácnosť majú všetky informácie a dokumenty zaznamenané na mikrofilmoch a disketách? Budú mať rovnakú kvalitu o päťdesiat či o sto rokov? A budú potom na to technické prostriedky, ktoré ich budú schopné prečítať? Ako príklad možno poslúži americká vesmírna expedícia Viking v sedemdesiatych rokoch na Mars, ktorú organizovala NASA. Keď chcel v roku 2001 Josef Miller z Univerzity v Južnej Karolíne prečítať archiválie z NASA, elektronické záznamy, čo mu NASA poskytla, už neboli možné čím a na čom prečítať. Túto hrozbu „elektronickej čiernej diery" si nepochybne uvedomuje aj najbohatší človek na svete Bill Gates. Svoj obrovský archív fotografií, ktorý vlastní, si nechal uložiť do podzemných priestorov v starom kameňolome, kde je stabilná teplota dvadsať stupňov. Mám preto obavy, aby sme naše kultúrne dedičstvo uchovali pre budúce generácie. Aby sa neprepadlo kdesi v čiernej diere digitalizácie... Staré rukopisy, knihy, obrazy, fotografie. A čo sa dneška týka, nuž, o tejto dobe niet takmer nijakého svedectva v podobe rukopisov, korešpondencie. Všetko je ukryté v súkromných počítačoch. Ani fotografie sa už nevyvolávajú a neuchovávajú ako kedysi, všetko sa zaznamenáva v digitálnom formáte. A ten sa po niekoľkých rokoch doslova stráca!

Slováci by nemali vidieť len separatizmus, ale aj aktuálnu politickú krízu

Katalánska lekcia o pomeroch v Španielsku

Dušan D. KERNÝ – Karikatúry: Ľubomír KOTRHA

Také svojrázne voľby, aké sa konali na sklonku minulého roka v sedemmiliónovom Katalánsku, podľa všeobecného názoru médií Európa ešte nezažila. Decembrové voľby nariadila ústredná vláda v zhode s ústavou, aby „vygumovala" – s brutálnym nasadením tisícov policajtov – protiústavné autonómne októbrové referendum o nezávislosti tohto autonómneho regiónu na severovýchode Španielska.

Nariadené ústavné predčasné voľby však pri masovej účasti aj trebárs podľa titulku v denníku Pravda „separatisti aj vyhrali a aj nevyhrali". Plebiscit totiž potvrdil silné pozície autonomistov, aj keď časť kandidátov označených za vzbúrencov bola vo väzení alebo v exile, ale zároveň jednostranne odmietli vyhlásiť nezávislosť. Vo voľbách za skutočne masovej účasti si autonomisti posilnili pozície. Strana predsedu španielskej vlády Mariána Rajoya, ktorý voľby nariadil, však úplne prepadla.

■ REAKCIE U NÁS

Na Slovensku mal celý vývoj svojrázny ohlas. Upozornil na to v sledovanej relácii verejnoprávnej televízie Béla Bugár, predseda vládnej koaličnej strany Most – Híd. Poukázal na postoj okresných funkcionárov v Komárne, ktorí sa dovolávali nasledovania katalánskeho postupu aj pre maďarskú menšinu na Slovensku. Médiá, osobitne silný spravodajský výsadok verejnoprávnej televízie v Katalánsku, dôsledne používali termín separatisti. Trvalou témou bolo, ako separatistické úsilie spôsobilo nemalé hospodárske škody, lebo okolo dvetisícpäťsto firiem stiahlo z Katalánska svoje centrály vrátane veľkých bánk.

Za podrobným sledovaním volieb a z rozboru volebných výsledkov jednotlivých strán – o čom hovorili a písali všetci – však predsa len chýba pohľad na celkové pomery v Španielsku. Predovšetkým na skutočnosť, že Španielsko ako celok sa nachádza v dlhej politickej kríze. Na rozdiel od Nemecka a jeho problémov so zostavovaním vlády, čo trvá od septembra vlaňajšieho roka, prakticky nič nevieme o dôsledkoch dlhej parlamentnej krízy tejto krajine. Tam sa až v roku 2016 skončila takmer ročná vládna kríza. Vyše tristo dní tak v úrade pokračovala vláda, ktorá prehrala voľby a skončilo sa to napokon tým, že sa vytvorila predchádzajúca koalícia.

■ LATENTNÉ PROBLÉMY

V úzadí zostali sociálne problémy; za katalánsko-španielskym sporom je aj rozhorčené odmietanie korupcie. Tá je i v Katalánsku, ale v oveľa väčšom rozmere v ostatnom Španielsku. A podľa médií je spojená aj s vládnou stranou premiéra Rajoya. Teda nejde len o fakt, že hospodársky rozvinuté a silné Katalánsko významne prispieva do celošpanielskeho rozpočtu a nedostáva z neho toľko, ako požaduje. Aký výbušný je problém „doplácania" na niekoho, slovenskému čitateľovi asi netreba vysvetľovať. Tvoril predsa jeden z kľúčových sporov pri zániku čs. federácie.

Prečo je dianie v Španielsku pre nás zaujímavé? S výročím vzniku dvoch samostatných štátov – Českej a Slovenskej republiky – sa znovu oživila téma referenda. Aj vo vedeckých prácach českých historikov sa objavila téza, že zánik federácie a vznik dvoch štátov bol síce legálny, pretože ho odhlasovalo Federálne zhromaždenie, ale nebol legitímny, lebo sa nekonalo referendum. Katalánsky príklad nám dnes s odstupom štvrťstoročia ukazuje názorne, že ani po rokoch parlamentnej demokracie v Španielsku a dlhoročnom členstve v Európskej únii referendum a následné voľby, ktoré boli vlastne tiež referendom, nepriniesli riešenie, ale viac chaosu ako jasných pomerov. Referendum a voľby nič vlastne nevyriešili. Ako mi potvrdil prof. Ivan Laluha, v čs. Federálnom zhromaždení nedošlo ani len k dohode o tom, ako by mala znieť referendová otázka.

Katalánsky príklad názorne demonštruje, že ústavné riešenie o zániku čs. federácie bolo tým najlepším riešením a referendum by zrejme aj u nás viedlo k podobnému chaosu.

■ REVOLTA KATALÁNCOV

Ako ďalej upozornil profesor I. Laluha, medzinárodné fórum zaznamenalo, že sa u nás nekonali nijaké masové demonštrácie proti ústavnému zániku čs. federácie a nijaké masové za jej zachovanie. Sledujeme teda vývoj španielskej politickej krízy na prelome rokov 2017/2018, politickej krízy v členskom štáte Európskej únie, a nielen problém Katalánska ako takého. Dnes Katalánsko, ako aj výročie vzniku nášho štátu sú súčasťou európskych dejín a aj zápasu o dejiny ako súčasti hľadania a nachádzania národnej i občianskej identity. To aj preto, že v podtexte viacerých československých a všetkých čechoslovakistických tendencií je skryté spochybňovanie súčasných pomerov v Slovenskej republike.

Katalánska nespokojnosť či revolta má však aj iné celošpanielske súvislosti. Slovenskému poľnohospodárovi a verejnosti netreba asi vysvetľovať nespokojnosť s dotáciami na poľnohospodárstvo. V Španielsku je to spojené aj s tým, že najväčšími vlastníkmi pôdy sú ako predtým, teda pred nástupom demokracie, šľachta, kráľ a cirkev – a tí po vstupe Španielska do Európskej únie mimoriadne profitujú zo subvencií európskej poľnohospodárskej politiky. Nie sme teda len svedkami separatizmu, ale i politickej krízy štátu, ktorá súvisí s hlbokým rozkolom spoločnosti, spôsobeným aj rozdielnym výkladom dejín. A problém, ako sa vyhýbať rozdeľovaniu spoločnosti a dosahovať stabilitu, je dnes aktuálny či akútny v podstate aj na Slovensku s jeho rýchlym, ale regionálne rozdielnym ekonomickým a sociálnym vývojom.

Katalánska revolta či kríza môže byť i pre nás zrkadlom, aby sme si pri porovnávaní sa inými štátmi Únie posilnili naše národné a štátne sebavedomie. Spôsob vzniku českého a slovenského štátu postavil základy na to, aby naša dnešná realita mohla byť ak nie príkladom, tak poučením pre chaotické pomery tak na východe, ako aj na západe Európy. Je to zásluha tých, čo štát zakladali.

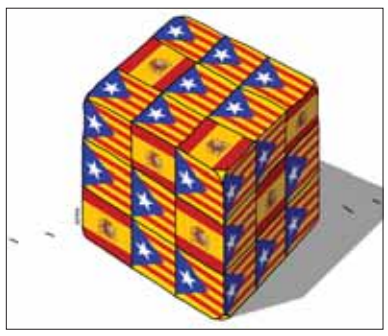

Vládne sociálne opatrenia opäť prehlbujú vrásky zamestnávateľom

Kto a ako naplní tretí sociálny balíček

Róbert HÖLCZ – Foto: Emil SEMANCO

Po vstupe do eurozóny zaznamenala slovenská ekonomika výrazný hospodársky rast, čoho dôsledkom je pokles nezamestnanosti a najvyšší nárast miezd v celej Únii, čo je pre Slovákov vždy dobrá správa. Nárast domácej spotreby sa premietol nielen do rastu HDP, ale aj do vyššieho dopytu po stále drahších nehnuteľnostiach, čo treba pokladať za dôkaz zvyšovania životnej úrovne väčšiny domácností. Do tohto pozitívneho vývoja slovenskej ekonomiky zasiahla slovenská vláda doteraz dvoma sociálnymi balíčkami s argumentáciou, že keď sa darí ekonomike, môžeme si dovoliť zafinancovať celý rad sociálnych potrieb obyvateľstva.

Zníženie ceny plynu, opakované zvýšenia minimálnej mzdy, vianočné príspevky, zmierovanie krívd na dôchodcoch, zvýšenie dávok starostlivosti o dieťa a ďalšie opatrenia znamenali niekoľko stovák miliónov eur navyše z verejných rozpočtov. Vláda s účinnosťou od mája tohto roku prichádza s návrhom na tretí sociálny balíček, ktorý sa od dvoch predchádzajúcich odlišuje v tom, že peniaze na vzniknuté náklady majú ísť z vreciek zamestnávateľov, ktorí sa tomu z pochopiteľných dôvodov bránia.

■ MINIMÁLNA MZDA

Vláda zvyšuje minimálnu mesačnú hrubú mzdu z vlaňajších 435 eur na 480 eur, v prípade hodinovej mzdy z doterajších 2,5 eura na 2,759 eura, ktorá sa navyše podľa stupňa náročnosti práce násobí konkrétnym koeficientom. Zvyšovanie najnižšej minimálnej mzdy predstavuje zvýšenie mzdových nákladov pre zamestnávateľa o 88 eur mesačne. Preto je celkom logická otázka, či zamestnávateľ premietne tieto náklady do predmetu podnikania, alebo sa uspokojí s nižším ziskom, a tým aj nižšími daňami do štátneho rozpočtu a nižšími dividendami? Myslíme si, že nad odpoveďou v našich pomeroch netreba dlho uvažovať...

■ BALÍČEK NECHCÚ

Zamestnávatelia, organizovaní vo svojich profesijných zväzoch, odmietajú tretí sociálny balíček tak, ako bol na prelome roka navrhovaný a prešiel prvým čítaním v parlamente. Preto vláda a sociálni partneri začali diskutovať o jeho niektorých zmenách, pričom zamestnávatelia navrhujú, aby sa sociálny balíček naplnil vyšším podielom peňazí z verejných rozpočtov. Obávajú sa, že stratíme doterajšiu konkurenčnú výhodu slovenskej ekonomiky, ktorá bola založená na lacnej a kvalifikovanej pracovnej sile. Máme jej absolútny nedostatok, čo je následok stredoškolského kolapsu, ale v menšej miere aj vysokoškolského vzdelávacieho systému. Naše navždy zlikvidované stredné odborné učilištia pri štátnych podnikoch sa postupne nahrádzajú duálnym vzdelávaním, v ktorom sa má v roku 2020 na budúce povolania pripravovať dvanásťtisíc študentov, v opačnom prípade budeme dotácie z eurofondov na tento cieľ vracať. A tak chýbajúce počty zamestnancov hľadáme v tých členských štátoch Únie, kde sú mzdy ešte nižšie ako u nás, a keďže to nestačí, „lovíme" už aj mimo Únie, čo nemusí ako konkurenciu, ale najmä pre rozdielne kultúrne a náboženské zvyklosti domáce obyvateľstvo prijímať s nadšením...

Zlá štruktúra i nekvalita nášho vzdelávacieho systému spôsobuje, že Slovensko má nedostatok pracovných síl v ťažiskových odvetviach priemyslu.

O klesajúcej vzdelanostnej úrovni stredoškolákov sa dozvedáme z rôznych medzinárodných porovnávacích štúdií, kde obsadzujeme vraj posledné priečky, a preto sa nemôžeme čudovať, že sa na ich úroveň sťažujú nielen vysoké školy, ale aj ich budúci zamestnávatelia. Samozrejme, tí lepší idú pracovať alebo študovať do zahraničia, a tak naša konkurenčná výhoda, ktorá k nám priťahovala zahraničných investorov v podobe kvalifikovanej pracovnej sily, sa zdá akoby navždy stratená.

BESEDNICA

Na zonáciu, respektíve na konečnú podobu vymedzenia zonácie našich národných parkov čakáme už vyše desaťročie. Čo by znamenala, ak by bola konečne prijatá? Developeri, ochranári, správy národných parkov a celá verejnosť by konečne vedeli, ktoré územia vylučujú zásahy človeka a ktoré ich naopak umožňujú. Ministerstvo životného prostredia SR posledné mesiace uplynulého roka – podľa vlastných vyjadrení – intenzívne pracovalo na posilnení ochrany prírody.

Rok zlomu

Do roku 2025 považuje za nevyhnutné zaistiť bezzásahový režim pre polovicu územia každého národného parku, štátne lesy v bezzásahovom režime presunúť pod správu národných parkov a zvyšné územie obhospodarovať prírode blízkym spôsobom.

Nejde teda o tú záhadnú „zonáciu", ale aspoň o nepriamy krok smerom k nej. „Ešte pred letom som avizoval, že je najvyšší čas otvoriť s agrorezortom diskusiu na tému lesy. Myslel som tým konštruktívnu a vecnú diskusiu. Teda takú, aká tu chýba už roky. Výsledkom čoho je stav, keď v laickej aj odbornej verejnosti lietajú triesky, kedykoľvek sa povie slovo les," vyhlásil v tejto súvislosti minister László Sólymos. Podľa jeho slov otvorenie diskusie avizoval už pred letom tohto roka. V septembri agrorezortu predstavil návrh Národného memoranda o lese, na ktorý pred koncom roka 2017 reagovalo aj ministerstvo pôdohospodárstva najskôr cez médiá a následne listom.

V lete 2016 vstúpila do platnosti jedna z mála popolušiek – zonácia Slovenského raja. Bezzásahové územie sa tak na ploche tohto národného parku rozšírilo o štvrtinu. Vláda schválila šesť programov starostlivosti o chránené vtáčie územia. Pričom ďalších osem bude čoskoro na stole. Do tretice rezort pripravil všetko potrebné, aby do európskej sústavy chránených území NATURA 2000 pribudlo ďalších stošesťdesiatdeväť lokalít s celkovou výmerou takmer tridsaťtisíc hektárov. „No ochrana lesov, predovšetkým na území národných parkov, si vyžaduje aj komplexnejší prístup," pokračoval minister László Sólymos. V tomto s ním treba naozaj vrelo súhlasiť.

Cieľom envirorezortu bude teda dosiahnuť, aby do roka 2025 bola polovica územia všetkých národných parkov bezzásahová. Táto bezzásahová časť by podľa ministra mala byť priamo v rukách správy národného parku. Na druhej polovici územia sa bude musieť hospodáriť prírode blízkym spôsobom. „Teda tak, aby turisti a návštevníci vnímali, že sú v lese, a nie na rúbanisku," vysvetlil minister zeleného rezortu. Podľa jeho slov je podstatné, aby sa pre regióny v blízkosti bezzásahových území poskytli možnosti pre ďalší rozvoj prostredníctvom ekoturizmu, teda spôsobu rekreácie založenom na rešpekte chránených území.

Je najvyšší čas, pretože sa celkom ľahko môže stať, že na budúcej bezzásahovej ploche už budú stáť nové luxusné hotely, lanovky, zjazdovky, parkoviská a penzióny pre VIP klientelu...

Štefan ZLATOŠ

Viac aj na strane 7.

NA OKRAJ

***V** slovenskom zdravotníctve sa v uplynulom období uskutočnilo niekoľko akože reforiem a mnoho parciálnych zmien, ktoré ho mali urobiť efektívnejším, lepším, výkonnejším a najmä ho priviesť na cestu, po ktorej by zo zdravotníckych zariadení odchádzal zdravý a spokojný klient. Nájsť modus vivendi medzi všetkými zúčastnenými, ktorí by sa mali podieľať na vyššie načrtnutom ideálnom stave, je mimoriadne náročný proces, o čom sa doslova na vlastnej koži presviedčame už štvrťstoročie. Rezort prechádza viditeľnými i menej zreteľnými zmenami. V každom prípade sú citlivé, lebo ak sa vravieva, že peniaze sú až na prvom mieste, prednejšie je pre každého zdravie.*

Zdravie je iba jedno...

Bežný človek sotva vníma nastavovanie pravidiel v rámci centrálnych obstarávaní, nevyzná sa v logistike nemocníc či v problematike zadlžovania a oddlžovania nemocníc. Ale len čo ochorie a príde na to, že sa mu nedostáva adekvátna liečba, odhalí a pochopí mnohé z neduhov nášho zdravotníctva. Hovorili sme o nich s tým najkompetentnejším – so šéfom rezortu Tomášom Druckerom. Pravda, nezostali sme len pri boľačkách, ale priestor dostali aj zmeny, ktoré by slovenské zdravotníctvo mali nasmerovať k progresu.

Od začiatku roka sa spustilo elektronické zdravotníctvo. Jeho úlohou by malo byť zlepšenie elektronickej formy zdravotnej dokumentácie. Lekári, ktorí sa do systému pripojili, začínajú predpisovať lieky elektronicky, takže do lekárne už pacienti nepôjdu s receptom. Záznamy by sa mali zapisovať do systému rovnako, ako aj žiadosti týkajúce sa laboratórnych vyšetrení. Rezort postupne začne zavádzať jednotné štandardné postupy pri konkrétnej diagnóze: pre prvé špecializácie by mali byť zavedené manuály už v prvom štvrťroku 2018. Najskôr pôjde o postupy v pediatrii, u všeobecných lekárov, v rádiológii či kardiológii, neskôr pribudnú ďalšie. Od prvého februára dôjde k zmenám v poplatkoch v pôrodniciach. K zmenám príde aj v novej sieti urgentov, zániku odvodovej úľavy bude novelizácia zákona o liekoch. Verme, že chorým prinesie viac moderných inovatívnych liekov a že nebudú musieť čakať na výnimky od zdravotných poisťovní. Najväčšie deficity a očakávania sú (takmer ako vždy) pri riešení nedostatku lekárov, ako aj sestier i ďalších zdravotníckych pracovníkov na Slovensku, ich preťaženie a „vyhorenosť" treba riešiť urgentne, razantnejšie a celoplošne. Rezidentský program sústredený len na všeobecných lekárov pre deti a dorast a všeobecných lekárov pre dospelých nestačí. Nezanedbateľné je celospoločenské pozitívne vnímanie lekárskeho výkonu. O tom, že aj v iných krajinách majú v tejto oblasti mnohé problémy, svedčí skutočnosť, že Svetová lekárska asociácia v októbri 2017 prijala inovovanú verziu Sľubu lekára. Okrem iného sa v ňom píše, že lekári musia dbať aj o seba, vlastné zdravie a schopnosti, aby mohli poskytovať zdravotnú starostlivosť pacientom na čo najvyššej úrovni. Je mnoho tém, ktoré budeme dešifrovať prostredníctvom článkov, pýtať sa a hovoriť aj o etike a komunikácii medzi lekárom a pacientom. Začíname rozhovorom s tým najkompetentnejším najpovolanejším...

(es)

Minister Tomáš DRUCKER o tom, kam kráča slovenské zdravotníctvo

Rezortu ordinuje nutnú efektívnosť

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: MZ SR a Emil SEMANCO

JUDr. Ing. Tomáš DRUCKER sa narodil 20. júla 1978 v Bratislave. Vyštudoval Právnickú fakultu Trnavskej univerzity a odbor aplikovaná informatika a automatizácia v priemysle na Slovenskej technickej univerzite (STU) v Bratislave. Pôsobil na konzultantských a manažérskych postoch vo viacerých spoločnostiach. Od roku 2012 bol generálny riaditeľ a predseda predstavenstva Slovenskej pošty. V roku 2016 získal prestížne ocenenie magazínu Forbes a poradenskej spoločnosti PwC „The Most Respected CEO 2016". Zakrátko po nástupe do funkcie podal sedem trestných oznámení, zrušil zmluvy za približne osemnásť miliónov eur a dodávku informačného systému čipových kariet poistenca. Presadzuje, aby sa ekonomika v rezorte podriadila starostlivosti o pacienta a opatrenia smerovali na zlepšenie situácie v nemocniciach. V tomto roku nemocnice dostanú finančnú injekciu za vyše sedemdesiat miliónov eur, pričom sú v kapitálových výdavkoch alokované prostriedky aj na prístrojové vybavenie, čo uľahčí prácu nielen lekárom, ale aj sestrám.

Nemocnica sv. Cyrila a Metoda na Antolskej ulici v Petržalke rovnako ako mnohé iné už tiež vyžaduje modernizačné zásahy a nevyhnutnú obnovu a modernizáciu vybavenia na skvalitnenie zdravotníckych služieb v najväčšom slovenskom sídlisku.

Minister slovenského zdravotníctva Tomáš DRUCKER preukázal svoje manažérske schopnosti vo viacerých vrcholných riadiacich pozíciách. Zvládne aj výzvy slovenského zdravotníctva?

● Tím ministerstva zdravotníctva aj v spolupráci s kolegami z ministerstva zahraničných vecí a z ďalších rezortov aktívne pracoval niekoľko mesiacov na kandidatúre Bratislavy ako sídla liekovej agentúry EMA. Neboli sme úspešní. Čo bolo príčinou? Prehnané nádeje alebo rozhodli individuálne záujmy jednotlivých krajín EÚ?

Bratislava reálne patrila medzi najlepšie hodnotené kandidatúry na presídlenie EMA. Podľa hodnotenia Európskej komisie spĺňala slovenská ponuka všetky požadované kritériá a požiadavky, čo vnímam ako výbornú vizitku celého prípravného tímu. Jedným z podstatných argumentov našej kandidatúry bola aj skutočnosť, že Slovensko nie je sídlom nijakej európskej agentúry. Bratislava má dobrú strategickú polohu medzi blízkymi veľkomestami, ako sú Viedeň, Budapešť a Praha. V hlasovaní sme skončili na štvrtej priečke, nepostúpili sme iba veľmi tesne a to, samozrejme, zamrzí. Poďakovanie však patrí krajinám V4 a ostatným členským štátom, ktoré nás podporili. Priznal som sklamanie, že do druhého kola nepostúpili najlepšie ponuky a rovnako ani jedna krajina z nových členských štátov. Slovensko od začiatku zastávalo názor, že má byť zohľadnené geografické kritérium, tak ako ho požadovali samotné členské krajiny v kritériách. Žiaľ, pri rozhodovaní o novom sídle Európskej agentúry pre lieky prevládli individuálne záujmy jednotlivých krajín nad záujmami Európskej únie, som však presvedčený, že Slovensko urobilo pre zisk sídla tejto agentúry maximum.

● V súčasnosti plánujete meniť zákon o platoch lekárov. Viete, aký dosah to bude mať na celú organizáciu v zdravotníctve? Ako vnímate pojem zásluhovosti?

Princíp zásluhovosti je problematika, ktorú sme akcentovali aj v programovom vyhlásení vlády, osobne ho vnímam ako spravodlivý a motivačný. Domnievam sa, že princíp zásluhovosti spočíva v tom, že ak chceme mať kvalitnejšie výkony, vyššiu zainteresovanosť zdravotníckych pracovníkov, potom treba riešiť aj to, že keď niekto pracuje viac a má záujem ďalej odborne rásť a kvalitatívne sa posúvať, mal by byť po zásluhe aj odmeňovaný. To je základná filozofia. Samotná realizácia je už téma, o ktorej budeme vecne diskutovať s našimi partnermi z Hospodárskej, sociálnej rady aj z radov zamestnávateľov. Budeme hľadať také riešenie, ktoré bude na prospech zamestnancov. Priznávam, že možno budeme musieť hľadať kompromis, ale korektná diskusia je potrebná. Ponúkam otvorenú debatu, v ktorej odznejú za okrúhlym stolom aj rôzne názory. Som zástancom toho, aby sa podarilo udržať valorizáciu miezd lekárov a zásluhovosť by mala byť súčasťou odmeňovania zdravotníckych pracovníkov. Zámerom v žiadnom prípade nie je znížiť objem peňazí, ktorý je v rámci valorizácie určený na mzdy zamestnancov. Téma znižovania koeficientov nie je témou, o ktorej by sme mali diskutovať. Zároveň chápem, že určité obavy a otázniky túto problematiku sprevádzajú. Keď však vravím o zásluhovosti, znamená to, že finančný objem bude rovnaký, rovnako aj koeficienty, ale otvorí sa možnosť prerozdeľovania peňazí iným spôsobom.

● Vo všeobecnosti, všetky krajiny v oblasti zdravotníctva dosahujú zlepšovanie základných štatistických ukazovateľov. Slovensko sa však zlepšilo v zásade najmenej zo všetkých krajín. Aký je dôvod?

Vrátim sa znova k nášmu Programu za lepšie zdravotníctvo, v rámci ktorého realizujeme a rozpracúvame dvadsaťšesť projektov. Zahŕňajú mnohé oblasti, týkajúce sa zdravia a kvality života. Zároveň prijímame opatrenia na zvyšovanie efektivity využitia finančných prostriedkov v systéme poskytovania zdravotnej starostlivosti, čo umožní smerovať ušetrené prostriedky do oblastí, kde je ich nedostatok. V programovom vyhlásení vlády sme sa zaviazali, že vytvoríme predpoklady na takú zdravotnú starostlivosť, aby sa zlepšila a predĺžila kvalita života. Medzi dôležité témy patrí napríklad prevencia, ktorú vnímame ako dôležitý nástroj na udržanie kvality života, aktuálne sme rozšírili rozsah preventívnych prehliadok. Jedným z našich prioritných zámerov je realizovanie Národného onkologického programu. Jeho súčasťou bude vybudovanie metodického centra pre skríning najfrekventovanejších nádorových ochorení. Pracujeme na podrobnostiach celoplošného skríningu. Realizujeme aj stratégiu na zníženie počtu odvrátiteľných úmrtí s primárnym zameraním na kardiovaskulárne ochorenia ako najčastejšiu príčinu smrti na Slovensku. Práve v tejto oblasti už došlo k zmene, pacienti majú prístup ku kvalitnej liečbe v čo najrýchlejšom časovom intervale. Ten je tak v prípade srdcových infarktov, ako aj cievnych mozgových príhod kľúčový. Určite ste zaregistrovali, že v platnosti je Odborné usmernenie MZ SR zamerané na organizačné a liečebné postupy prednemocničnej starostlivosti prostredníctvom používania mobilnej aplikácie u pacientov pri akútnom infarkte myokardu a náhlej cievnej mozgovej príhode v hyperakútnom štádiu – je v platnosti od októbra 2017. V praxi sa tak výrazne zlepší manažment pacientov s náhlou cievnou mozgovou príhodou, minimalizujú sa časové straty a pacienti dostanú adekvátnu zdravotnú starostlivosť. Do praxe bola zavedená mobilná aplikácia, ktorá zrýchli komunikáciu medzi záchrannou službou a nemocnicou, zároveň je špecifikovaných štyridsaťtri pracovísk náhlej cievnej mozgovej príhody a osem špecializovaných pracovísk vykonávajúcich mechanickú trombektómiu alebo trombosukciu v nepretržitom režime. Výrazný dosah na kvalitu a dĺžku života obyvateľstva má aj budovanie urgentných príjmov, kapitálové investície do akútnej infraštruktúry nemocníc či posilnenie úloh primárnej sféry. V rámci optimalizácie budeme zohľadňovať potreby pacientov, návrhy odbornej verejnosti, ako aj vyšších územných celkov. Cieľom tohto prehodnotenia bude zabezpečenie optimalizácie lôžkového fondu nemocníc podľa potrieb regiónov, zníženie počtu akútnych lôžok, zároveň skvalitnenie a posilnenie chronických lôžok s prihliadnutím na demografický vývoj. Ministerstvo zdravotníctva robí maximum pre to, aby bolo v sektore toľko peňazí, koľko reálne potrebuje. Dôležitým a základným aspektom je zefektívnenie fungovania systému zdravotníctva ako takého, preto sme už prijali a naďalej pracujeme na viacerých krokoch, ktoré prispejú k efektívnemu a racionálnemu využívaniu zdrojov financií v rezorte.

● Niekoľko vybraných poskytovateľov a časť privátneho sektora vytláča štátny sektor a bohatne na zdravotníctve. V zdravotníctve máme súkromné spoločnosti, ako aj nemocnice s plesnivými stenami, prefukujúcimi oknami...

Zopakujem, ministerstvo zdravotníctva robí maximum pre to, aby bolo v sektore toľko peňazí, koľko reálne potrebuje. Základným aspektom je zefektívnenie fungovania systému zdravotníctva, preto sme už prijali a naďalej pracujeme na viacerých krokoch, ktoré prispejú k efektívnemu a racionálnemu využívaniu zdrojov financií v rezorte. Fungovanie zdravotníctva súvisí s financiami, verejné zdroje môžu rásť iba v súčinnosti s ekonomikou. V prvom rade však treba efektívne hospodáriť so zdrojmi, ktoré máme. Sme presvedčení, že centrálne obstarávania sú správna cesta. Ukázalo to aj centrálne obstarávanie CT prístrojov, vďaka ktorému už dnes nakupujú nemocnice aj s viac ako päťdesiatpercentnými úsporami. Centrálne nákupy umožňujú dosahovať výrazné úspory a zdravotnícke zariadenia dokážu s rovnakým rozpočtom obstarať kvalitnejšiu techniku a vybavenie, preto pokračujeme v efektívnom a transparentnom nakladaní s verejnými prostriedkami. Odštartovali sme ďalšie centrálne obstarávanie, tentoraz na nákup počítačov, notebookov, monitorov, skenerov či tlačiarní do nemocníc. Cieľom je obnoviť zastaranú techniku a zlepšiť podmienky v zdravotníckych zariadeniach aj s prihliadnutím na implementáciu nového úhradového mechanizmu – DRG, ktorý sa v súčasnosti aplikuje už takmer vo všetkých nemocniciach. To vyžaduje adekvátne technické zázemie. Ministerstvo zdravotníctva realizuje aj centrálne obstarávanie na nemocničné postele, ktoré zvýšia kvalitu poskytovanej starostlivosti pacientom a takisto uľahčia prácu sestrám a zdravotníckemu personálu. Finalizujú sa obstarávania na ťažkú medicínsku techniku, ako sú MR prístroje či lineárne urýchľovače. Začali sme aj s centralizovaním obstarávania liekov, zdravotníckeho materiálu a ostatných tovarov a služieb. Nákupy nemocníc veľmi prísne a detailne posudzuje Inštitút zdravotnej politiky MZ SR, ktorý porovnáva ceny vo všetkých dostupných databázach. Rovnako posudzuje aj opodstatnenosť návrhov na obstarávanie zo strany nemocníc. MZ SR zriadilo v zdravotníckych zariadeniach vo svojej pôsobnosti dozorné orgány či rady riaditeľov, čo posilňuje zodpovednosť, prináša vyššiu mieru kontroly, a teda aj lepšie hospodárenie. Transparentné a efektívne opatrenia sú základnou podmienkou ďalšieho kvalitatívneho fungovania v rezorte tak pre pacientov, ako aj pre zdravotníckych pracovníkov. Situáciu vnímame komplexne, preto realizujeme prostredníctvom Úradu pre riadenie podriadených organizácií všetky potrebné opatrenia smerujúce k zlepšeniu situácie v nemocniciach.

Polemika o bezzásahovosti v chránených oblastiach už musí skončiť.

Lesníci a ochranári by sa mali spojiť

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Ministerstvo životného prostredia posledné mesiace, našťastie, už naozaj intenzívne pracuje na posilnení ochrany prírody. Do roku 2025 treba zabezpečiť bezzásahový režim pre polovicu územia každého národného parku, štátne lesy v tomto režime presunúť pod správu národných parkov a zvyšné územie obhospodarovať prírode blízkym spôsobom. Logika hovorí, že „bezzásahové územie" je územie, na ktorom nikto nijakým spôsobom nesmie zasahovať do prirodzeného vývoja prírody. Za „bezzásahové" územie sa spravidla považuje územie, ktoré sa nachádza v piatom stupni ochrany.

Zákon, ktorý platí, zakazuje v ňom okrem iného zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, stavať lesnú cestu alebo zvážnicu, zriadiť poľovnícke zariadenie alebo rybochovné zariadenie, osvetľovať bežeckú trať, lyžiarsku trať alebo športový areál, rušiť pokoj a ticho, chytať, usmrtiť alebo loviť živočícha. Tu sa dá iba cez slzy pousmiať nad tým, ako flagrantne tento zákon porušujú najrôznejšie subjekty a jednotlivci v centrálnej časti Vysokých Tatier v lokalitách s piatym stupňom ochrany.

■ TERORIZUJÚ OCHRANÁRI?

Mediálny obraz ochrany prírody sa roky vytvára v maximálne zjednodušenej polohe. Dobrý ochranár a zlý lesník. Ochranár je ten, kto nám zubami-nechtami zachraňuje každý aj chorý strom, a lesník je ten, kto vyrúbe všetko, čo rastie vertikálne. Poďakovať sa zato môžeme stavu žurnalistiky na Slovensku v uplynulých vyše dvadsiatich piatich rokoch. Jej neprofesionalite, neodbornosti, jej senzáciechtivosti a radosti z manipulácie faktov. A, samozrejme, jej obrovskému vplyvu na masy. Ak napríklad ochranári navrhujú určité konkrétne riešenia na zlepšenie kondície lesa, mediálnym výsledkom, vytrhnutým s kontextu, je dojem, že z lesa, o ktorom hovoria, sa má stať prales. Ak lesníci, postupujúc v intenciách zákona, prejavia snahu zmierniť následky prírodných kalamít, okamžite sa produkuje obraz kšeftárov s drevnou hmotou, pričom je verejným tajomstvom, kto s ňou kde naozaj kšeftuje a aké zisky z nej má. Lesníci to nie sú.

Kto robí z piateho stupňa ochrany biznis, ktorý sa iba naoko tvári, že je turistický? Kto plánuje stavať zjazdovky a lanovky krížom-krážom cez národné parky? Kto má neochvejný zámer z najtichších tatranských dolín postaviť hotelové sídliská? A, samozrejme, nielen z tatranských. Kto koná vyhliadkové lety v súkromných lietadlách nad územím, ktoré voláme „bezzásahové", a potom z neho pracovníci národného parku vynášajú dolámané mŕtve kamzíky? Kto odpaľuje v srdci národného parku petardy ako niekde na Times Square? Kto zastaval celé Donovaly súkromnými apartmánmi, penziónmi a celou infraštruktúrou zábavného priemyslu? Toto si však médiá vôbec nevšímajú...

Prakticky najpoužívanejší internetový vyhľadávač nedávno ponúkol v jednej zo svojich aplikácií fotografie viacerých našich „bezzásahových" území. Pripomínajú obrázky černobyľského lesa krátko po katastrofe tamojšej jadrovej elektrárne. Lenže Google išiel ďalej, ponúkol aj časozberné fotografie. Z nich je zrejmé, že pochmúrny obraz slovenských holín či suchých lesov zničených lykožrútom naberá dynamicky na rozlohe. A zato lesníci určite nemôžu – práve naopak! Usilujú sa aj v ochranárskych stupňoch problém lykožrúta riešiť. Lenže tu im hádžu polená pod kolená ochranári – niekedy až nad rámec reálnej potreby. Médiá to okamžite využili na množstvo pseudoargumentov proti profesionalite ochranárov na jednej strane a lesníkov na strane druhej.

Smutný mohykán na lesnom pohrebisku.

■ LESNÍCKA KOMORA

„Základom riešenia by malo byť uplatňovanie lesníckych prístupov vychádzajúcich z prírode blízkeho obhospodarovania lesov a poznatkov o klimatickej zmene. V najprísnejších zónach ochrany, kde platí bezzásahový režim, je potrebné realizovať ochranu lesa včasným odkôrnením čerstvo napadnutých kmeňov," tvrdí už roky Slovenská lesnícka komora (SLK). Podľa jej odborníkov sa tým zabráni šíreniu lykožrúta do okolitých porastov s nižším stupňom ochrany.

„Lesníkom i obhospodarovateľom lesa ide o zabezpečenie priaznivého stavu biotopov, a nie o ťažbu a predaj dreva s cieľom zisku. Dôsledná ochrana si bude vyžadovať len zvýšené náklady," tvrdí SLK. Podľa nej neriešenie situácie v bezzásahových územiach a v ich bezprostrednom okolí ohrozuje nezanedbateľnú výmeru lesov Slovenska a aj ich ekosystémové služby.

Tam, kde nie je najprísnejší stupeň ochrany prírody, respektíve v ich dostatočne širokých nárazníkových ochranných pásmach, lesníci požadujú od všetkých zainteresovaných, teda i od ochrany prírody, vytvárať predpoklady na čo najrýchlejšie spracovanie veternej i podkôrovej kalamity.

Toto je súčasná tatranská bezútešnosť na miestach, kde rozhodovali ekologickí aktivisti a ochranári.

K slovenskému lesu a prírode sa správame viac ako macošsky, a to sa nám čoskoro vypomstí

Netreba extrémnym zelenáčom veriť na slovo

Ladislav MALÁK – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

V produktívnom veku som bol lesník aj vedúci redaktor lesníckych podnikových novín, preto som celkom rád, že sa v matičnom týždenníku objavujú články s touto problematikou. Dokonca sa mi podarilo postupne získať aj niekoľko kamarátov, resp. bývalých kolegov lesníkov za predplatiteľov Slovenských národných novín či za ich pravidelne kupujúcich. A teraz neraz vedno diskutujeme o ich dobrom obsahu.

Lesné hospodárstvo, problémy v lesníctve i v ochrane prírody sú celospoločensky dosť zanedbávaná sféra, čo je zlé, keďže dýchať musíme, tak ako jesť. Kyslík je však čoraz vzácnejší, lebo nám z neho kradnú naše autá a iné hučiace opachy, no my si to v ľahkovážnosti a neochote žiť skromnejšie, nechceme pripustiť. K lesu a prírode sa správame vskutku nedobre – tak ako som to napísal aj v posledne uverejnenom článku. Les máme len za barličku. Veď čo? Z diaľky je ešte zelený!

Na ten článok mám už viac ohlasov, samozrejme, súhlasných, väčšinou od lesníkov a priateľov lesa. A odkaz do redakcie SNN: neustaňte v pozornosti problémom lesníctva, lebo terajšie „zaláskovanie" do áut a budovania automobilových fabrík nás nepríjemne dobehne a spôsobí veľmi vážne problémy. Aj očarenie z toho, že nám na dvore pribudlo k jednému autu ďalšie a potom ešte tretie, je krátkozraké až zvrátené. Mám tiež vedeniu redakcie odkázať naliehavú prosbu, že netreba veriť jednostranne ochrancom a ochranárom prírody, že lesníci ťažia veľa dreva a že ho tým drancujú. Nie je to pravda. Ťažba dreva sa v hospodárskom lese musí podľa zákona vykonávať, ak strom dosiahne rubný vek okolo sto rokov, aby z neho bol hospodársky úžitok a za predaj dreva nevyhnutný príjem pre lesné podniky, na odborný lesný personál, ktorý sa o les stará. A musí sa vyťažiť aj chorý strom, aby sa zachránila aspoň drevná hmota z neho a aby sa do okolia nešírili ďalej choroby, najmä podkôrniky. Ochranári však mlčia o tom, prečo les chorľavie, zamlčujú, že tomu nie sú na vine lesníci, ale zlá ekologická situácia, a to zaslepené sústredenie na automobilizmus. Požadované, resp. navrhované zníženie ťažby dreva by bolo možné jedine vtedy, ak by následné nižšie príjmy za drevo štát vykompenzoval vyššími dotáciami pre rezort lesníctva. Tu by boli straty dvojité – za menej dreva by prišlo menej peňazí do štátnej pokladnice a ďalšie peniaze by bolo treba dať z tej pokladnice na chod rezortu. Bola by to priam katastrofa, pretože už teraz sú nevyhnutné zákonné dotácie oveľa nižšie ako treba – niet dosť peňazí na pestovanie a ochranu mladých lesných porastov, na ozdravovanie chorľavejúcich lesov v strednom veku, ale napríklad ani na skvalitňovanie genofondu lesnej zveri, ktorý na Slovensku veľmi poklesol – kvalitnej trofejnej zveri je čoraz menej. Ochranárske zložky to vidia skutočne veľmi sploštene, nereálne. Priam zvrátená, nereálna je aj ich filozofia – zachovávať napadnuté porasty najmä podkôrnikmi vo vyššom stupni ochrany na samovývoj – pre také malé územie, akým je Slovensko, je to nevhodné! Realizáciou tohto kroku „odišli do večnosti" nádherné, veľmi staré, geneticky vzácne exempláre limby vo Vysokých Tatrách. Napríklad v Malej studenej doline, kde boli vždy jedny z najkrajších a najzdravších exemplárov, je ich už veľmi málo. Silnie aj chradnutie kosodreviny. Nuž, máme, čo sme (ne) chceli, slovenská malosť má navrch...

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

Predstavujú sa nám, že oni sú les

Jozef JURAŠKO

Ja nie som les a ani ním nemôže byť nikto, čo by ako populisticky chcel manipulovať verejnú mienku. Už samotné vyhlásenie: ,,My sme les," je pomýlené, lebo les a jeho význam v životnom prostredí nemožno nikým a ničím nahradiť. Les a jeho funkcie môžeme len ovplyvňovať, a to v pozitívnom alebo negatívnom zmysle. Les ako živý organizmus je v neustálom vývoji a my na základe nových poznatkov vedy a výskumu môžeme stav lesa buď cieľavedome zlepšovať, alebo doň nezasahovať – ponechať na samovývoj, a tak svojou negramotnosťou spôsobiť nenahraditeľné škody v tvorbe a ochrane prírodného prostredia.

Les je predsa jedna zo základných zložiek životného prostredia, ktorá ovplyvňuje podnebie, vodné a pôdne pomery. Okrem iného vytvára na svojom lesnom pôdnom fonde aj prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov. Nechápem, ako niekto môže spochybňovať lesný pôdny fond Slovensku znižuje?! To sa v poľnohospodárstve výmera ornej pôdy po zbere úrody tiež znižuje?!

Neviem, či niekto z podporujúcich ,,My sme les" sa zamyslel nad tým, čo je príčina toho, že v ostatnom období na Slovensku prudko vzrástlo množstvo kubíkov vyťaženého dreva? Prečo až do schválenia zákona o ochrane prírody a krajiny v roku 1994 lesníci boli schopní aj bez vplyvu lesoochranárskych združení úspešne sa vyrovnať s mnohými vetrovými kalamitami v súlade s platným zákonom o lesoch tak, že včasným a dôsledným spracovaním kalamitného dreva zabránili následnému premnoženiu podkôrneho hmyzu? Presvedčivo o zvládnutí kalamity a následnom novom lese v Osrblí, ale aj inde, argumentoval v médiách Ing. Marián Staník, generálny riaditeľ Štátnych lesov. Prečo dosiaľ, už s aktívnym pôsobením rôznych ekológov, ochranárov, nie je ukončená záchrana tatranských lesov po vetrovej kalamite z roku 2004, ale už na väčšej ploche, ako bol pôvodný polom, sa les ďalej ničí kalamitným premnožením podkôrného hmyzu? Treba veľmi vyzdvihnúť prácu tatranských lesníkov, ktorí na plochách, kde mohli zasahovať, majú krásny nový les. A kde to ostalo na ochranárske experimentovanie, tam sú dnes plochy odumretého lesa so všetkými negatívnymi následkami.

Jednoducho povedané, pokiaľ hospodárenie v lese, a teda aj likvidácia kalamít bol výsostne lesnícky problém vždy sa úspešne vyriešila kalamitná situácia a následne na základe novších poznatkov o ekológii lesa boli založené nové lesné porasty .

O problémoch a komplikáciách pri uplatňovaní povinností lesného hospodára podľa zákona o lesoch a obmedzeniami v použití vhodných obranných opatrení podľa zákona o ochrane prírody pri likvidácii kalamít by vedeli veľa rozprávať pracovníci lesnej prevádzky. Aj tu platí, že keď dvaja robia to isté – nie je to to isté! Zopakujem, ako sa pri otázke spôsobu likvidácie kalamity v Tichej a Kôprovej doline vyjadril doc. Ing. Oskar Novotný CSc., vtedajší riaditeľ Národného lesníckeho centra: „Spoločnosť sa musí rozhodnúť, či chceme do budúcnosti mať zelené Tatry, alebo vyschnutý červený les." Dnes je výsledok ochranárskeho vajatania zreteľný...

Aj keď „ ja nie som les", predsa si myslím, že bolo veľkou chybou ponechať vetrom spôsobenú veľkorozmernú kalamitu na samovývoj, ktorého výsledkom boli a sú optimálne podmienky na premnoženie podkôrneho hmyzu a následne vznik rozsiahlej kalamity, akú lesy na Slovensku nepamätajú. Ako rodák z Tatranskej Javoriny s boľavým srdcom sledujem, ako sa kedysi krásny zelený les zmenil na stojaté červenošedivé strašiaky: jedným slovom hrôza!

Je načase prehodnotiť niektoré časti zákona o ochrane prírody a krajiny a nehanbiť sa ich zosúladiť so znením lesného zákona, ktorý mal, aj má priaznivejší vplyv na vývoj a zodpovedné hospodárenie v lese.

V CENTRE DIANIA

***O** takomto významnom výročí možno písať z mnohých uhlov pohľadu. Mňa však na napísanie vedie len jeden zreteľ. Je to bezprostredná skúsenosť človeka, ktorý bol účastníkom dôležitého medzníka v živote všetkých Slovákov a aktívne sa do dejov, ktoré viedli k vzniku Slovenskej republiky pred štvrťstoročím, zapojil ako poslanec Snemovne národov, predseda poľnohospodárskej komisie FZ ČSFR, člen klubu Sociálnej demokracie na Slovensku a predseda Roľníckej strany. Hlasoval som za to, aby už Slovensko nikdy nemuselo vo federácii bojovať za svoje práva, ale ani za federálne fondy a majetok, ktorý mu vždy v spravodlivom pomere patril.*

Chráňme atribúty našej samostatnosti

Počúvame od kdekoho a zaznieva to aj z verejnoprávnych médií, že rozdelenie spoločného štátu bolo dielom V. Mečiara, vtedajšieho predsedu vlády SR a HZDS. Rozdelenie chceli českí politici, ktorí v tom čase mali v rukách rozhodovanie v spoločnom štáte. Vždy som tvrdil, lebo som sa o tom v centre diania osobne presvedčil, že rozdelenie bolo dielom politiky českých bratov, lebo HZDS a V. Mečiar sa neusilovali o rozpad spoločného štátu, ale za lepšie podmienky pre Slovákov vo federálnom štáte. A až následne, ak to nepôjde, tak v spoločnej konfederácii dvoch štátov. To bol aj môj pôvodný úmysel, keď ma zvolili za poslanca FZ ČSFR popri Alexandrovi Dubčekovi, ktorého som osobne poznal. Boli sme členmi spoločného klubu poslancov DSS a sedávali sme spolu aj v Snemovni Federálneho zhromaždenia. O vzájomnej spolupráci, ako a prečo k nej došlo, by som mohol veľa napísať. Ak bude záujem, možno sa k tejto téme vrátim...

S odstupom času počúvam názory ľudí – politikov, politológov, komentátorov a iných, ktorí v tom čase ktovie, kde boli a či vôbec už boli... A nestačím sa čudovať, kde a ako zápalisto opisované udalosti zažili, od koho majú poznatky o konkrétnych postojoch ich priamych aktérov, kde tie zovšeobecnenia a závery vzali, kde a od koho ich počuli? Dokonca som niektorých poznal a poznám ako osoby, ktoré samostatnú slovenskú republiku nikdy nechceli a boli takmer v šoku, keď vôbec vznikla. Zazlievam tým mladším, že bez znalosti problémov preberajú „tisíckrát opakované lži" a z tejto vyfabrikovanej pravdy v súčasnosti vynášajú súdy a komentujú veci tak, ako sa mnohé nestali. Dnes niektorých súčasný prezident SR vyznamenáva. Nemožno pochybovať o ich vzdelaní, sú múdri, rozhľadení, a práve týmto potenciálom ovplyvňujú tých, čo sa iba narodili v čase, keď sa „lámal chlieb" alebo prišli na svet ešte neskôr. Nuž čo, meniť tieto ich postoje, urobiť nápravu, na to musí už prísť asi niekto iný, musí sa na to – podľa mňa – podujať na tento čas vynikajúco pripravená osobnosť, človek nebojácny s pevným životným presvedčením. Veď mediálnych spojencov nebude mať veľa a čo napíše a zverejní v internetových sieťach, to budú neprajníci i nepriatelia prekrúcať, ba vydávať za klamstvo, ako sme toho často svedkami.

Dôležité však je, že si už dvadsaťpäť rokov sami rozhodujeme o svojom bytí, o postavení vo svete, že máme „opraty" štátu, našich i národných osudov vo svojich rukách. Chráňme si preto dôležité atribúty samostatnosti a svojbytnosti a vedome či nevedome sa ich nevzdávajme!

Pavel DELINGA

Dejinný paradox januára 1968 na slovenskej politickej scéne

Demokratizáciu začínal rodený boľševik

Ján ČOMAJ – Ilustračné foto: redakcia SNN

Očividne nové ovzdušie, demokratické zmeny – to, čo svet nazval Pražskou jarou, neprišlo samo a z ničoho nič. Bolo to úsilie po celé šesťdesiate roky. Začalo sa na Slovensku, menovite v Bratislave, kúsok po kúsku, vlastne od „pyžamovej revolúcie" v päťdesiatom šiestom – a celkom zreteľne jarou 1962. Vtedy sa krátko po sebe konali zjazdy slovenských spisovateľov a novinárov – ich diskusné príspevky, ohlas v novinách, osmelenie, ktoré nastalo, a publicistika s nevídane odvážnou kritikou pomerov, to bol začiatok spoločenskej klímy, v ktorej sa rodila a rozmáhala myšlienka demokracie a národnej zvrchovanosti.

Ideologický dirigent celého straníckeho molocha Vasiľ BIĽAK bol prakticky prvým mužom v štáte, pre ktorého bol aj Gustáv HUSÁK v prezidentskej funkcii už iba figúrka.

Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti bolo „bibliou" normalizácie a jej zástavníkom bol Brežnevov protežant z Krajnej Bystrej Vasiľ BIĽAK (vľavo) ochotný poslúchať Moskvu na slovo.

Ideológom na Slovensku je práve v tých rokoch starý komunista rusínskej národnosti RSDr. Vasil Biľak, pracovník aparátu Komunistickej strany Slovenska od skončenia druhej svetovej vojny, od roku 1952 člen Ústredného výboru KSČ – a to je čo povedať, lebo medzitým sa strana „očisťovala" od ľudí, čo jej prischli z niekdajšej sociálnej demokracie, od prívržencov Slánského a spol., od gottwaldovcov..., takých čistiek bolo v strane niekoľko, len Biľak stál ako skala.

■ KÁDER Z KRAJNEJ BYSTREJ

V čase, keď sa u nás dvíhala vlna odvážnej kritiky dogmatizmu, mal len štyridsaťpäť rokov – narodil sa v roku 1917 v rusínskej dedine Krajná Bystrá (dožil sa takmer deväťdesiatich siedmich rokov!). Otec mu umrel, keď mal tri roky. Matka sa vydala za Amerikána, čo sa vrátil spoza mora a v tom biednom kraji ho považovali za boháča. Hrubý človek, násilník a bitkár, ktorý mlátil ženu aj nevlastné deti. Vasiľ ako jedenásťročný stratil aj matku a z ôsmich detí zostali naživе iba dvaja – on a brat Dmitrij – on paholok v Kapišovej, brat mäsiarsky učeň, čo po dvoch rokoch zutekal za krajčírskeho učňa až do Hradca Králové, kam onedlho zavolal aj brata Vasiľa. Vyučili sa a Vasiľ si v tridsiatom šiestom našiel miesto tovariša v jednom bratislavskom krajčírstve, kúsok od budúceho Ústavu marxizmu-leninizmu. Onedlho ho zhltla mobilizácia, bránil juh pred Maďarmi, nastúpil do SNP, vyviazol živý, len so zranením, usiloval sa vstúpiť do KSČ, ale prijali ho až na tretí pokus – možno aj to bolo na príčine, že od prvej chvíle chcel v strane vyniknúť. Cez deň v dielni šil nohavice, večer sa činil medzi súdruhmi, aktívne a odovzdane.

Keď v roku 1950 strana budovala aparát sekretariátov, plateným komunistom sa stal aj Vasiľ Biľak. Po krátkom čase ho poslali ho do internátnej vysokej straníckej školy – a už o rok, začiatkom roku 1952, je Vasiľ Biľak členom Ústredného výboru KSČ. Bol ním nepretržite tridsaťsedem rokov!

■ BIĽAG NA KULTÚRE

Bývalý predseda vtedajšej mládežníckej organizácie prof. PhDr. Ernest Sýkora bol v päťdesiatych rokoch povereníkom školstva a kultúry, povesť mu však pošramotila „pyžamová revolúcia" a študentský karneval v roku 1956. Dva roky ešte vydržal vo funkcii, nakoniec predsa musel padnúť – nahradil ho Vasil Biľak. Chlapík bez skutočného vzdelania, teda nie celkom, s výučným listom krajčíra, na ktorom bola poznámka: Nepustiť na saká!, s dvojročnou straníckou školou a s titulom doktor sociálnych vied. Bratislavou sa rozšírila slovná hračka: Biľag na slovenskej kultúre. Napriek posmechu vo verejnosti v straníckom rebríku strmo stúpal. Stal sa aj poslancom Národného zhromaždenia a bol ním nepretržite tridsaťštyri rokov, najdlhšie zo všetkých poslancov v republike.

To všetko sa dá pochopiť, ani sa to nevymyká zo šablón komunizmu kremeľského typu. Zvláštna na veci je však Biľakova kariéra v ére A. Dubčeka.

Má však jednoduché vysvetlenie. Biľak je v rokoch, keď je Dubček prvým tajomníkom ÚV KSS (od roku 1963) prakticky druhým mužom na Slovensku. Má na starosti ideológiu, masovokomunikačné prostriedky, umenie, vedu, školstvo. Stráži ich ideovú „čistotu", ale aj jeho ovplyvní myšlienkový prúd, ktorý sa minimálne od roku 1962 prejavuje na Slovensku čoraz silnejšie. Aj keď je na tlač tvrdý, prikláňa sa k dubčekovskej snahe o očistu spoločnosti a odsúdenie krívd, spôsobených justíciou, ale dirigovaných politikou strany. Čo je však zvlášť dôležité: on Rusín sa prikláňa k potrebe zmeny postavenia Slovákov v spoločnom štáte. Svojím politickým čuchom postrehol, že je najvyšší čas: pražský centralizmus škodí strane! – a jemu ide najmä o jej čistý štít! Preto je najvýraznejšou postavou v úsilí dostať na decembrovom pléne ÚV KSČ v roku 1967 a prvých januárových dňoch 1968 do funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a v danom režime prakticky do čela štátu Alexandra Dubčeka. Voľba Dubčeka nebola jednoznačná. „Slovenskosť" Rusína Vasiľa bola možno rozhodujúcejšia, ako to súčasníci vtedy vnímali. Nakoniec treba pripustiť aj kalkuláciu, že po Dubčekovom odchode z miesta prvého tajomníka ÚV KSS prevezme jeho kreslo.

■ UZDA NA REFORMY

Vasil Biľak však netušil, ako zmohutnie túžba ľudí po reformách. Ak Dubček tomu podlieha, Biľak ho hamuje. Začína ideologický tlak na predstaviteľov rozhlasu, televízie a tlače. A keď vyjde v Prahe Dvetisíc slov – manifest českých umelcov a vzdelancov, ktorý už naozaj prekonáva rámec Dubčekových predstáv – pre Biľaka je signálom kontrarevolúcie. V tej chvíli sa prikloní k vystrašeným boľševikom a podpisuje list, ktorým niekoľko funkcionárov KSČ žiada sovietsku vládu o vojenskú pomoc...

Neraz sa myslí, že to boli nejakí starí a zadubení komunisti zo stalinských čias. Vôbec nie. Pod žiadosť sa podpísali karieristi, ktorí sa chceli ujať neobmedzenej moci v Česko-Slovensku: Alois Indra, ktorý sa už menoval predsedom robotnícko-roľníckej revolučnej vlády, mal vtedy len štyridsaťsedem rokov, Drahomír Kolder štyridsaťtri, Oldřich Švestka, šéfredaktor Rudého práva, štyridsaťpäť, Antonín Kapek štyridsaťpäť a Vasil Biľak, najstarší z nich, bol päťdesiatnik. Neoplatilo sa mu to. O niekoľko týždňov príde o miesto – do čela strany na Slovensku nastupuje Gustáv Husák a Vasil Biľak odchádza do Prahy za ideologického tajomníka ÚV KSČ. Ťažko povedať že vyššie. Lebo ako povedal Cézar, kým sa nestal cisárom: Radšej som v Hispánii prvým, ako v Ríme druhým mužom!

●●●

Bolo by nezmyslom po novembri '89 súdiť predstaviteľov strany a štátu. Iné je to však s autormi onoho listu. Pozvať cudzie vojská len aby bola okupácia legálna – je vlastizrada. Ak si ešte raz pomôžeme Rímom: Mors omnia iura solvit. Smrť všetko splatila.

FEJTÓN

Na kus ľudskej priazne

Marián ŠIMKULIČ

Dôchodca Jusko každé ráno nakupoval. Na raňajky mal rád čerstvé potraviny. Domáci čierny chlieb ste mohli kúpiť iba v malých obchodíkoch. A podobne aj chrumkavé rožky, ktoré sa s tými gumenými vo veľkých obchodoch nedali ani porovnať. Čím bol starší, tým viac mu chutili jedlá z mladosti. Len už ich veľa nebolo, lebo súčasníci kašlali na tradície. Dokonca niektorí mali taký zlozvyk, že len čo sa niečo osvedčilo, už to inovovali, rozumej zdraželi, a z pôvodných vôní a chutí ostala len spomienka.

Kráčal parkom do malého obchodíka a v mysli sa mu vynoril príbeh mäsiara Tomáša, ktorý to nedávno zabalil a odišiel na zaslúžený odpočinok. Spomínal si, ako k nemu chodieval na nákupy a na kus reči. Už jeho dedo bol mäsiarom, aj otec, len jeho synovia sa stratili v bludisku dnešných anonymných manažérskych funkcií, ktoré im síce prinášajú peniaze, ale zajtra si už ani nespomenú začo. Zato Tomáš, keď na Mikuláša vyložil na pult svoje klobásky a údenú, mäsom prerastanú slaninku podľa vlastných receptov, hoci otváral o šiestej ráno, už o pol šiestej sa pred predajňou vinul rad jeho zväčša stálych zákazníkov a on keď ich videl, otvoril už o štvrťhodinu na šesť, aby o ôsmej mohol posledným zákazníkom v rade povedať, že prišli neskoro a ďalšia várka bude až o týždeň. Nehovoriac už o jeho humore, keď zákazníkovi na otázku, že by chcel salámu, v ktorej by bolo mäso, povedal, rozhliadnuc sa po predajni, že medzi mnohými majú aj také a ukázal na ne. A keď mu ten oponoval, že sú drahé, odpovedal, že si predsa sám vybral také, kde je mäso, nie? Žiaľ, Tomáš je už na dôchodku a s ním aj jeho klobásky a údená slanina...

Ešte šťastie, že existujú také malé obchodíky, kam aj dnes mieril. Privítala ho vedúca Vierka, ktorú poznal ešte zo študentských čias. Kedysi ho prijala zo školy do roboty ako mladého eléva jej mama, vedúca kontrolórka. Mal kontrolovať kvalitu a začas to aj robil po prevádzkach a výrobniach, ktoré spadali pod ich vtedy štátny potravinársky podnik. Ako to už bývalo, a aj dnes je to tak, musel pritom ochutnávať. Z ochutnávania sa časom stala pravidelná obedňajšia porcia, ba keď skončil, ešte mu aj zabalili. Po necelých troch mesiacoch sa Jusko jedného dňa postavil na váhu, aby skonštatoval, že ďalej to tak nepôjde, lebo čo ušetril na strave, o to viac musel pridať na nohavice a košele, nehovoriac o saku, aby sa do nich zmestil. A tak, keď raz stretol Juraja, ktorý si po skončení školy ešte nenašiel pracovné miesto, ponúkol mu to svoje. Dodnes, hoci už je tiež na dôchodku, keď ho vidí s jeho sto dvadsiatimi kilami, presviedča sám seba, že kedysi sa dobre rozhodol.

S takými spomienkami vošiel Jusko do obchodu s potravinami. Aj dnes tu mali čerstvý voňavý chlebík, narátal až päť druhov, chrumkavé rožky, mlieko, maslo, syr, dokonca aj ovčí, ktorý im vozili z jedného salaša. Jusko oceňoval, že niektorým starkým, zrejme podľa toho, že im to stačilo, predali aj štvrtku chleba. A mohli ste tu kúpiť aj iné potraviny. Okrem mäsa a výrobkov, lebo tie mali v susednom obchode. Juska prišla pozdraviť aj vedúca Vierka. Už na prvý pohľad bolo jasné, že podedila gény po mame. Nielenže kontrolovala všetko, čo patrilo k jej funkcii, čo bolo chvályhodné, lebo jej zamestnanci neprešli cez rozum, ale kontrolovala aj to, čo povedali zákazníci. Sedela pri počítači, zhovárala sa s nimi, a keď povedali čosi zaujímavé, o čom ona nevedela, hneď si to vyguglila a overila. Väčšina zákazníkov na to nikdy neprišla, lebo nevideli na obrazovku počítača. Ani Jusko by to neodhalil, keby sa raz nepreriekla, že liek, o ktorom jej hovoril, skutočne existuje a povedala mu aj cenu, koľko stojí.

Mediálna a politická scéna znovu ožila témou koncesionárskych poplatkov

Cena verejnoprávnosti je zatiaľ vo hviezdach

Alexander GOCZ – Foto: Anton PODSTRASKÝ

Jednou z najsledovanejších udalostí na našej mediálnej scéne bola v druhej polovici minulého roka nesporne voľba nového generálneho riaditeľa RTVS, ktorým sa stal bývalý riaditeľ TASR Jaroslav Rezník. Keď jednotliví kandidáti na generálneho riaditeľa predstavovali poslancom svoje predstavy o ďalšom smerovaní nášho kľúčového verejnoprávneho média, nepatrila otázka koncesionárskych poplatkov medzi tie najdôležitejšie. Médiá venovali oveľa väčšiu pozornosť podpore jednotlivých koaličných či opozičných strán svojim favoritom. Ale ukázalo sa, že o peniaze, napokon ako vždy, ide „až v prvom rade“.

Po novembri 1989 došlo v Slovenskej televízii, ako aj v Slovenskom rozhlase k zásadným zmenám. Najsledovanejšou zmenou však nebolo ani tak financovanie, v tom vládol chaos a rôzne čiastkové riešenia, keď sa prípad od prípadu poskytovali obom verejnoprávnym inštitúciám finančné injekcie. Čo však zaujímalo vtedajšiu mečiarovskú koalíciu a protimečiarovskú opozíciu najviac, to bol politický vplyv na vysielanie. Napokon to vyvrcholilo „internáciou“ prepustených promečiarovských redaktorov začiatkom roka 1999 na legendárnom dvadsiatomôsmom poschodí. Môžeme teda konštatovať, že finančné krytie verejnoprávnosti sa začalo systematicky riešiť až z nástupom 21. storočia.

■ ZÁSTRČKOVÝ ZÁKON

V deväťdesiatych rokoch upravoval koncesionárske poplatky pre STV a SRo novelizovaný zákon č. 212/1995 Z. z. Lenže s výberom peňazí to nebolo nijako slávne. Existovali výnimky na základe čestného prehlásenia a samotná evidencia platieb a následné vymáhanie nedoplatkov pokrivkávalo. Napokon obidve verejnoprávne médiá evidovali nevyplatené pohľadávky rádovo v desiatkach miliónov korún. Vtedajšie vedenie sa riešenie pokúsilo nájsť v zmluve so spoločnosťou BSP Lawyer Partners, a. s., ktorá dlžné pohľadávky prebrala a pustila sa do vymáhania. Zmluva bola podpísaná v septembri 2005 a už o pár týždňov sa začal mediálny poplach. Koncesionárom začali chodiť listy, kde boli vyčíslené ich nedoplatky a pripočítané poplatky z meškania, konkrétne päťtisíc Sk za každý začatý mesiac. Horibilné sumy, občas aj vyše stotisíc korún, rozbúrili verejnú mienku. Výsledkom bol napokon generálny pardon vo februári 2006. Medzitým na miesto generálnej riaditeľky SRo nastúpila Miloslava Zemková a STV viedol Richard Rybníček. Otázka koncesionárskych poplatkov ustúpila na chvíľku do pozadia, aby ju napokon v apríli 2008 vyriešil rezort kultúry na čele s Marekom Maďaričom. Do platnosti vstúpil zákon, ktorý stanovil, že poplatky za služby verejnoprávnych médií bude platiť každá domácnosť, ktorá odoberá elektrickú energiu. Verejnosť okamžite nazvala tento zákon „zástrčkový“ a ten platí dodnes.

■ PO DESIATICH ROKOCH

„To, čo predkladáme, má zachrániť systém verejnoprávneho vysielania v Slovenskej republike a dosiahnuť jeho lepší ekonomický výkon,“ uviedol v parlamentnom pléne Marek Maďarič v čase, keď „zástrčkový zákon“ vstúpil do platnosti. Dnes, desať rokov od jeho schválenia, sa otázka koncesionárskych poplatkov znova otvára. Šéf parlamentu Andrej Danko začína presadzovať návrh, aby sa úplne zrušili a výpadok sa nahradil financovaním štátom a neobmedzenou reklamou. Riaditeľ RTVS Jaroslav Rezník pôvodne pri nástupe do funkcie tvrdil, že chce koncesie zachovať a postupom času aj zvýšiť. Ten čas zrejme dozrel, keďže sa pre médiá vyjadril, že vzhľadom na ekonomické podmienky je pôvodná výška poplatku 4,64 eura nízka a „nespravodlivá“ a predstavuje si jej zvýšenie na sedem eur. Podporu našiel aj u ministra kultúry Mareka Maďariča. Ten na adresu „zoštátnenia“ vyhlásil: „Zmeniť RTVS na

Výrečná symbolika Mlynskej doliny v Bratislave, starého sídla STV, ktorú vie objaviť oko vynachádzavého fotografa.

štátnu televíziu s neobmedzenou reklamou by bol veľký krok späť. Zmenilo by to nielen samotný program RTVS smerom ku komerčnosti, ale vážne by to aj narušilo duálny systém vysielania, v ktorom je na reklame postavené financovanie súkromných televízií a rozhlasov. S takýmito úvahami sa ani trochu nestotožňujem.“

Jeho stranícky kolega Dušan Jarjabek dodáva: „Súčasné vedenie RTVS nešlo do projektu s tým, že to bude štátna televízia. Všetko je možné, ale opozícia by neuverila, že RTVS je nadstranícka. Ja presadzujem koncesie.“ Oproti tomu Jozef Viskupič z opozičnej strany OĽaNO má iný názor. „Rezník tvrdil, že je schopný udržať súčasný stav v RTVS. Sme za zrušenie poplatkov a zmluvy so štátom a naviazaní financovania na presné percento z HDP,“ povedal pre médiá a opozičná poslankyňa Jana Kiššová z SaS dodáva: „Viac reklamy v RTVS vnímame ako pokusy ťahať dodatočné zdroje z podnikateľského sektora, a tým zároveň oslabiť privátne televízie. SaS je za financovanie RTVS prostredníctvom štátneho rozpočtu.“

■ HĽADANIE VÝCHODISKA

Obyvatelia štátov západnej Európy vrátane Spojeného kráľovstva, Írska, Nemecka či Francúzska koncesionárske poplatky platia. Susedia z V4, Poľsko a Maďarsko išli cestou štátneho financovania. Slovenské médiá však majú, popravde, dosť nezávideniahodnú situáciu v celej tejto kauze. Časť takzvaných mienkotvorných denníkov začala bubnovať na poplach, že sa chystá „zoštátnenie“ našich verejnoprávnych médií a ich podriadenie politickým tlakom koalície. Dokonca do svojich konšpirácií zamontovali aj Maticu slovenskú, ktorá by z toho vraj mala profit. Zneisťuje ich však to, že proti zrušeniu poplatkov je minister kultúry z najsilnejšej koaličnej strany Smer. Jaroslav Rezník sa medzitým vyjadril, že napokon si vie predstaviť aj štátne financovanie, no stále dáva prednosť poplatkom. Samozrejme zvýšeným. Za tie sú aj komerčné televízie, ktorým nevonia, že by RTVS mala neobmedzený limit na reklamy. No a bežný divák či poslucháč vajatá. Na jednej strane by ušetril zhruba päťdesiatpäť eur ročne, na strane druhej má obavy z „direktívnej“ RTVS. Pritom nikde nie je napísané, aké zloženie bude mať budúca vláda. Zdá sa, že chvíľu ešte potrvajú mediálne tance a napokon ostanú koncesionárske poplatky. V akej výške, to je zatiaľ vo hviezdach.

Päť osudových návratov Mikuláša GACEKA cez prizmu jeho dcéry Miloty

Životná dráma v spomienkovom albume

KNIHA TÝŽDŇA

Koncom minulého roka prišla na knižný trh nezvyčajná kniha Päť osudových návratov z dielne matičného vydavateľstva; ide o knižný návrat niekdajšieho matičného autora Mikuláša GACEKA (1895). Je o živote otca, ktorý zo zachovaných písomností vyrozprávala v roku 2017 jeho dcéra Milota (1943).

V prípade Mikuláša Gaceka prežívame skutočne mimoriadny, výnimočný osud. Ako Slovák sa narodil v jednom z vtedy najľudnatejších slovenských miest – v Budapešti. Tam boli jeho rodičia za prácou tak ako množstvo iných Oravcov či Liptákov. Potom sa vrátil na Slovensko z USA, kde jeho rodičia opäť hľadali väčší krajec chleba. V časoch monarchie sa dostal ako vojak na ruský front, potom do zajatia, vstúpil do čs. légií, z ktorých sa vrátil až v roku 1920, teda už v ére nového štátu. Matica slovenská v roku 1936 vydala jeho dodnes pútavé a čítané Sibírske zápisky. Neskôr sa vypracoval na popredného uznávaného a rešpektovaného rusistu.

V ére prvej Slovenskej republiky ho ako znalca vyslali do Moskvy, bol kultúrnym atašé. Strávil v Moskve celý čas, čo ZSSR ako jedna z piatich vtedajších veľmocí uznávala SR a mala s ňou diplomatické styky. Teda až do osudného 22. júna 1941 do operácie Barbarossa a prepadu Sovietskeho zväzu, ku ktorému sa pripojila aj armáda Slovenska. Dlhé roky boli jeho zápisky neprístupné – až v roku 1990 ich ako prvé zverejnili Slovenské národné noviny...

Sovietske NKVD odvlieklo Mikuláša Gaceka priamo z Dolného Kubína ešte v apríli 1945 (!). Po krutých desiatich rokoch sa z gulagu mohol vrátiť v roku 1955. Nikdy sa už doma nedožil plnej rehabilitácie a akceptovateľného uznania. O to väčší rešpekt a úcta patrí jeho dcére Milote Zelinovej Gacekovej a Matici slovenskej za knihu Päť osudových návratov.

Dušan D. KERNÝ – Foto: obálka publikácie

NEKROLÓG

Ešte stále sa môžeme v prípade hereckého kumštu obzerať do čias, keď aj napriek ideologickým mantinelom a zložitej dobe vystupovali na javiskách slovenských divadiel a neskôr aj na filmovom plátne a televíznych obrazovkách herci, ktorých umelecký zástoj oslovuje divákov už desaťročia. Jedným z takýchto hercov bol aj Marián LABUDA.

Odišla herecká osobnosť

Marián Labuda sa narodil v Hontianskych Nemciach v rodine súkromného krajčíra. V roku 1964 ukončil štúdium na Divadelnej fakulte na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, odbor herectvo a po absolutóriu sa stal členom SND. Neskôr účinkoval v Divadle Na korze a v divadle Nová scéna. Od roku 1989 bol opäť členom SND. Počas svojej hereckej kariéry stvárnil množstvo divadelných a filmových postáv na našej prvej scéne či v slovenských a českých seriáloch a vo filmoch, ale aj v Slovenskom rozhlase. Vyzreté herectvo Mariána Labudu, ktoré malo často komediálny, avšak výsostne ľudský rozmer, si mohli diváci vychutnať vo filmoch, ako napríklad Sebechlebskí hudci, Pacho, hybský zbojník (1975), v kultovom filme Vesničko má středisková (1985) či v dráme Obsluhoval som anglického kráľa (2006). Detský divák ho mohol vidieť v televíznom seriáli Arabela sa vracia (1993) či počuť jeho hlas v animovanom seriáli o veselom klaunovi Emilovi Pampúšikovi. Priaznivci rozhlasových hier si môžu jeho hlas pripomenúť aj vďaka Bilbovi z Pána Prsteňov. Hral i vo filme Martina Šulíka Záhrada (1995), vo Fontáne pre Zuzanu 3 (1999), v Krajinke (2000), rozprávke Čert vie prečo (2003), historickej dráme Jánošík – Pravdivá história (2009), rozprávke Anjel Pána 2 (2016) a ešte v mnohých ďalších. Za svoje herecké majstrovstvo získal mnoho ocenení, medzi inými aj cenu ministra kultúry SR či Českého Leva. Osobnosť slovenského divadla a filmu vynikajúci herec Marián Labuda nás náhle opustil piateho januára 2018 v Bratislave vo veku sedemdesiattri rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Paradoxy, korektnosti a iné pánske huncútstva

Neviem, či naši štúrovci používali termín paradox, ale jeho význam im bol určite veľmi dobre známy. Zoberme si napríklad také roky meruôsme. Uhorskí papaláši od magnátov až po pomaďarčených sedmoslivkových zemanov robili Slováci zle, kam si sa len pozrel. Maticu zrušili, gymnáziá tiež, národovcov zatvárali či prinajlepšom šikanovali, deti na Dolnú zem odvláčali a tak ďalej. Naši národovci sa zvrtli smerom k Viedni, ktorá im kadečo nasľubovala. Hurban s Franciscim a ďalší pobrali flinty a šable, no a milá Viedeň sa vo finále s Budapešťou dohodla a Slováci zasa napokon ťahali za ten kratší koniec. Paradoxne. Alebo paradox z čias pred novembrom 1989, keď tu neobmedzene bačovala „vedúca sila robotníkov a roľníkov“. Vznikol o tom aj vtip. Čo urobí ráno francúzsky robotník? Hodí si na panvicu šunku a pár vajec, naraňajkuje sa, sadne do svojho citroëna a ide sa dať vykorisťovať. Slovenský robotník hodí klobásu a pár vajec na bicyklové sedadlo a bez raňajok ide vládnuť...

Skrátka, slovo paradox sa u nás zabývalo jedna radosť a konkurovať mu môže v ostatnom čase nanajvýš tak termín korektnosť. Tiež voľakedy znamenal niečo kladné, oceňované a žiaduce, no a napokon sa z tohto slova stal dráb krížený s inkvizítorom. Ako konštatovalo viacero vnímavých mozgov, biely pracujúci heterosexuál, keď dnes započuje slovíčko korektnosť, orosí sa mu čelo, prípadne iná časť tela. Na pracovisku musí kukať do zeme a odpovedať kolegyniam jednoduchými krátkymi vetami, doma sa premáhať pred potomkami a manželku pred vstupom do spálne slušne požiadať o povolenie prípadných intímne ladených dotykov. Úplne najlepšie je mať poruke za účelom posteľných radovánok písomný súhlas, ktorý úctivo predloží polovičke na podpis. Zvlášť veľký pozor si takýto jedinec musí dávať na sociálnych sieťach a vyjadrovať sa zásadne iba k pestovaniu izbových kvetín, aby si ho nevšimlo čoraz väčšie spoločenstvo samozvaných strážcov korektnosti, ktorí by mu raz-dva pridelili za hrsť nálepiek od xenofóba a gender šovinistu až po nacionalistu s jednoznačne hnedým zafarbením. No a to sa už v dnešnej korektnej spoločnosti rozdýchať prakticky nedá.

Ale vrátim sa ešte k termínu paradox, ktorý som spomínal v úvode. Jednu z doteraz najlepších demonštrácií tohto slova predviedol nedávno náš pán prezident. Hneď na úvod nového roka 2018 sme si pripomenuli dvadsiate piate výročie vzniku Slovenskej republiky. No a aktuálna hlava nášho štátu vyznamenala pri tejto príležitosti zopár ľudí, ktorí si vznik tohto štátu nielenže nepriali, ale v časoch, keď sa o tom rozhodovalo, boli jednoznačne proti. Takúto demonštráciu slova paradox by dosiahol jedine hypotetický Zväz mäsiarov a údenárov, ktorý by na svojej výročnej schôdzi udelil vyznamenania zlatej klobásy partičke militantných vegetariánov...

Marek DANKO

Zrod slovenskej zbojníckej legendy najlepšie odkrývajú slová ľudovej piesne

Ja musím byť zbojník, bo krivda veliká...

Ján ČOMAJ – Ilustrácia: Ignác BIZMAYER

Márne som pátral po autorovi textu tejto piesne – neznámy. Ľudová pieseň. Veľa zdanlivo ľudových piesní má autora textu, zväčša učiteľa – veršovníka, alebo mladého štúrovského básnika. Povedzme Janka Matúšku, ktorý zložil na melódiu pesničky Kopala studničku text piesne Nad Tatrou sa blýska. Niektoré jeho piesne však časom tak zľudoveli, že sa na básnika aj zabudlo. Veď kto by povedal, že baladická pieseň Ja som bača veľmi starý pochádza od toho istého autora ako text štátnej hymny? Nedávno som čítal román – kroniku Ľubomíra Horníka Bratislavský obchodník. Keď hlavný hrdina knihy odchádza v roku 1936 z premietania filmu Martina Friča Jánošík, zvučia mu v ušiach slová: Ja musím byť zbojník, bo krivda veliká, neprávosť u pánov, pravda u zbojníka... A vtedy si uvedomí, že tento text najlepšie vysvetľuje motív legendy.

Dvadsiateho piateho januára 1688, pred tristo tridsiatimi rokmi, sa hodinu cesty nad dedinou Terchová v lazníckej osade narodil Anne Čisnikovej a Martinovi Jánošíkovi syn Jurko. Dovedna mali päť detí. Jurkovi súrodenci sa volali Adam, Barbora, Janko a Martin. Jánošíkovcov bolo na týchto lazoch viacero, tak osadu nazvali po nich, iba ľudia si pomenovanie skrátili z komplikovaného U Jánošíkovcov na jednoduchšie – U Jánošov.

V roku 1706 Jurka zverbovali do šíkov protihabsburských povstalcov – kurucov. Osemnásťročného mládenca zlákala uniforma, oslobodenie od poddanských povinností a nekonečnej driny na panskom, pričom veľa z toho, čo z úrody zostalo, zrekvirovali vojská – raz povstalecké, raz cisárske...

Jánošíkovská legenda bola trvalou inšpiráciou v tvorbe keramikárovi, národnému umelcovi Ignácovi BIZMAYEROVI, ktorý je autorom aj tejto zbojníckej družiny.

■ V DVOCH ROVNOŠATÁCH

V súpise kuruckého pešieho pluku Viliama Winklera z druhého decembra 1707 sa nachádza Jurajovo meno a dáta narodenia. O trištvrte roka, v pamätnej bitke pri Trenčíne v auguste 1708, cisárski labanci povstalcov – kurucov – na hlavu porazili. Jurovi sa podarilo z masakra ujsť. Miestny gróf Loewenburg sa chcel viedenskej vrchnosti votrieť do pozornosti a začal po horách lákať rozprášených kurucov do cisárskeho vojska. Tak do svojej siete lapil aj Jura Jánošíka. Velitelia cisárskych jednotiek však bývalým kurucom neverili a spravidla ich nezaraďovali do bojových jednotiek – aj Jánošík sa ocitol v strážnej čate na Bytčianskom zámku. Tu v podzemí väznili zbehov z cisárskeho vojska, kuruckých zajatcov aj niekoľko zločincov čakajúcich na súd za zbojstvo. Jedným z nich bol Tomáš Uhorčík z Kysúc.

■ ZBOJNÍCKYM CHODNÍKOM

Legenda vraví, že Jánošík Uhorčíka vyslobodil z väzenia, to však nie je pravda. Mládenci sa akurát spriatelili. Jánošíkova rodina však bez mocného chlapa nevládala plniť povinnosti voči panstvu a cirkvi, tak pozbierala všetky svoje peniažky, aby ho z vojska vyplatila. To bolo niekedy v roku 1709. Juraj drel na panskom aj za dvoch, len aby rodine vrátil, čo naňho vynaložila. A tu sa asi po dvoch rokoch, niekedy koncom leta 1711, objaví na terchovských lazoch Uhorčík, ktorému sa práve podarilo ujsť. Už má dokonca vlastnú zbojnícku družinu. A presvedčí Jura, aby sa k nim pridal. Ako kázali zbojnícke zvyky, slávnostne ho sprisahali na sviatok sv. Michala 29. septembra 1711.

Netušili, ani Uhorčík, ani Juro, ani družina, že zasiahne vyššia moc: Uhorčík sa o pár týždňov zaľúbil do dcéry jablunkovského baču Soligu. Tá však odmietla byť jeho, ak nenechá zboj. Práve v tých dňoch ho jeden z družiny – Hvížďala z Moravy, nahováral, aby prepadli faru vo Varíne, vraj je tam bohatý farár. Uhorčík to považuje za smrteľný hriech prepadnúť svätého človeka, aj keby bol akokoľvek bohatý, a okrem toho je to sprostosť, skade by mal farár v chudobnej dedine bohatstvo! Hvížďala však trvá na svojom, chce vyvolať nespokojnosť celej družiny proti kapitánovi. To už Uhorčíka nahnevá. Spoja sa v ňom odrazu tri veci: dievčina, Hvížďala a pocit, že mu tu už naozaj horí zem pod nohami, ak chce teda žiť si so svojou mladou bačovkou, musí ujsť čo najďalej a pod cudzím menom. Podarilo sa mu to. So ženou sa zatúlali až do Kokavy nad Rimavicou, ale ani v dedine, ani v okolitých osadách a kolšniach nevymrel nijaký dvor, nebolo sa kde usadiť. Podarilo sa mu to až v Klenovci. Tu Uhorčík začal žiť pod menom Martin Mravec. Kapitánom jeho družiny sa na jeho podnet stal Juro Jánošík. Nebol najstarší, ale chlapi si ho vážili – vynikal nielen odvahou a silou, ale aj rozumom, vedel upokojiť hádky, o ktoré nebola v takej partii núdza, aj dôvtipom vyviesť družinu z obkľúčenia pandúrov. Dokonca stíchli aj tí, čo mu zazlievali, že podporil Uhorčíka, aby neprepadli faru vo Varíne, lebo je to hriech. A bol by azda ešte väčší, veď Jura vo varínskom kostole ako batoľa pokrstili. V Terchovej vtedy nebol kostol, preto ho otec niekoľko dní po narodení niesol do Varína v zime na krst cez zamrznutý Váh. A vraj aj s vlkmi mal cestou oštary...

■ JAR, LETO JESEŇ...

Po Uhorčíkovom odchode mala Jánošíkova družina týchto chlapov: Jakub Chlastiak z Oščadnice, Hunega zo Staškova, Plavčík z Dunajova, Vavrek, Ondruš a Kundis z Dlhého Poľa, Orešiak z Poľska, Šušolka z Turzovky, Pivarčík z Jablonky, Moravčík, Zupica, Kovalčík, Holúbek a Valičiak z Moravy a istý Tálik. Niekto sa pripojil, niekto vypadol, obyčajne ich bolo okolo dvanásť. Prísaha vernosti kapitánovi, ktorá bola podmienkou prijatia do družiny, znela: „Prisahám večnému Bohu, Svätej Trojici, svätej Panenke Márii a všetkým božským svätým, že svojich tovarišov nevyzradím a neopustím ani v šťastí, ani v nešťastí, tak mi Pán Boh pomáhaj!“

Literatúra pripisuje Jánošíkovej družine niekoľko rokov aktivity. V epopeji Jána Bottu sa dokonca píše: „Zbíjal som ja, zbíjal, sedem rôčkov v lete – a vy že od kedy ten biedny ľud driete?“ V tomto dvojverší je najkrajšie i najstručnejšie vypovedaný sociálny i národný zmysel jánošíkovskej tradície. Pridaný čas ich aktivít patrí k legendarizácii družiny Juraja Jánošíka. Pravda je prozaickejšia. Jánošíkove aktivity dovedna trvali od zimy 1711 do jari 1713. Keďže sa cez zimu skrývali obyčajne na salašoch, z ktorých stáda, bača, valasi a honelníci už boli v dedine alebo roztrúsení ako paholci u gazdov, možno činnosť družiny v čase, keď jej bol kapitánom Juraj Jánošík, zúžiť prakticky na jar, leto a jeseň roka 1712. Zbíjali v stoliciach Trenčianskej, Turčianskej, Liptovskej, Oravskej, v okolí Kokavy nad Rimavicou a Tisovca a v Sliezsku. Niektoré zlodejstvá im neprišili na vrub, niektoré naopak neprávom pridali.

■ ZBOJ A ZLAPANIE

Obžaloba pripísala Jánošíkovi tieto trestné činy: ozbíjanie zemana Radvanského v Kremnických vrchoch – vzali mu nejaké peniaze, šabľu a plášť; lúpežný prepad zemana Pavla Révayho zo Štiavničky s manželkou, keď boli na svadobnej ceste v Žiarskych vrchoch – vzali im šabľu, strieborné nite a tri lovecké pušky, peniaze; farárovi, čo sa plavil dolu Váhom, vzali pár mincí a kožuch; pri Kraľovanoch vzali bohatej zemianke zo Žaškova dvesto zlatých a šperky, časti odevu a niekoľko mincí vzali zemanom Zmeškalovi a Otlíkovi; na žilinskom popravisku sňali z kolesa Mikuláša Šusteka, odsúdeného na smrť lámaním na kolese, už bol mŕtvy, tak ho pochovali; o súkno a plátno ozbíjali kupca Šipoša a predali to za sedemdesiat zlatých, časť rozdali ženám v okolí; druhý raz mu vzali bohato zdobený opasok a štyri zlatky; panstvu zo Žiliny na výlete vzali kone a výstroj; istému Skalkovi vzali látky a prstene – rozdali ich ženám a dievčatám, paloš si ponechali; kupcom pri Štrbe vzali sudy vína. Rozhodujúcim činom na výšku trestu bolo postrelenie domanižského farára, k čomu sa Jánošík nepriznal ani pri mučení. Súdu neprekážalo, že za tento hrdelný zločin bol už iným súdom na trest smrti odsúdený 4. septembra 1712, teda pred pol rokom, Huncaga – v tom čase člen Jánošíkovej družiny. Mučenie spočívalo z pichania horúcich klincov pod nechty, opaľovania pokožky a iných tortúr.

Pred mučením odpovedal Jánošík pokojne, nijakú vinu nepripísal nikomu z družiny, Uhorčíka alias Moravca nespomenul. Po mučeniach vraj odpovedal nesúvislo a akoby pomätene. Rozsudok: obesenie na háku za ľavé rebro. S lámaním na kolese a narazením na kôl jeden z troch najťažších trestov smrti. Obesenec na háku spredu i zozadu umieral dlho a v bolestiach.

Zostala len nezabudnuteľná legenda, zvečnená v rozličných druhoch umenia. Aj vo veľkej farebnej keramike národného umelca, ktorú si kedysi v sedemdesiatych rokoch objednal u svojho priateľa Ignáca Bizmayera vtedajší predseda slovenskej vlády prof. Peter Colotka. Keď o približne dvadsať rokov prišla si sem sadnúť istá dáma, prvé jej premiérske rozhodnutie bolo, aby tú opachu zo steny strhli. Našťastie, pracovník technického útvaru Úradu vlády si uvedomil hodnotu diela a vymyslel, že veľký reliéf prekryje stenou zo sadrokartónu. Po odchode panej premiérky sa nádherné dielo ľahko obnažilo v pracovni premiéra. Aj takú hodnotu má pre niektorých našincov odkaz slovenskej minulosti.

Karol L. ZACHAR bol hlbinný človek, ktorý sfáral do Slovenska

Komorami srdca mu pretekal Hron...

Text a foto: Emil SEMANCO

Keď v decembri v roku 2003 vydýchol naposledy, zdalo sa mi, že iba z povinnosti a akosi neúprimne sa pripomínalo, čím všetkým bol, čo pre slovenskú kultúru znamenal, čo sme navždy stratili... Neúprimne preto, lebo iba krátko pred touto kruto neodvolateľnou skutočnosťou oslavoval významné životné jubileum – osemdesiatpäť rokov, a nikto za ním neprišiel, nikto si naňho nespomenul. Pravda, bol už chorý, aj rozumieť mu bolo ťažko, ale dalo sa..., kto chcel.

Narodil sa 12. januára 1918, teda presne pred sto rokmi, vo Svätom Antone. Jeho vlastné meno bolo Karol Legény. Po nedokončených štúdiách na ČVUT v Prahe a na bratislavskej filozofickej fakulte absolvoval v roku 1942 štúdium herectva na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Od roku 1939 bol členom a od roku 1965 režisérom činohry Slovenského národného divadla. Bol známy aj ako scénický výtvarník, folklorista a talentovaný kresliar karikaturista. Do viacerých hier aj do legendárneho muzikálu Na skle maľované vystrojil hercov vlastnoručne vyrobenými ľudovými rekvizitami a ozdôbkami, najmä kovanými a cizelovanými šperkami. V roku 1956 vyšla výtvarná kniha Slovenskí divadelníci v kresbách Karola L. Zachara...

■ DRUHÁ STRANA SKLA

Mnohým sa javil ako staromilec. Akoby bol kmeťom odjakživa. Starcov hral naozaj presvedčivo a nenapodobiteľne od mladosti a imitátorom iba uľahčoval ich kaukliarstvo...

V tom predsmrtnom decembri pred pätnástimi rokmi bol ten jeho charakteristický hlas naozaj starecký a trasľavý, ledva mu bolo rozumieť. Ani som sa nepokúšal zachytiť ho na magnetofónovú pásku. Popravde, obsah tých viet do posledného interview pre tlač mi tlmočila jeho dcéra. Už ani neviem, z akého rozmaru či popudu som ho nútil, aby mi dal na pamiatku autogram. Hanbím sa, ale keď sa podpisoval na ponúkaný hárok, chrapúnsky mi napadlo, že to už nie je podpis, ale EKG...

S pomocou dcéry a manželky (ktorá ho napokon nedoopatrovala...) som zaznamenal posledné slová divácky aj umelecky najúspešnejšieho slovenského divadelného režiséra pre tých, čo ho mali radi a ktorým bude chýbať.

Šesťstoštyridsaťdva predstavení jánošíkovského muzikálu Na skle maľované so skvelými Dočolomanským, Zvaríkom, Haverlom, Slezáčkom, Turzonovovou, Vášáryovou, Kramárom... Tri obnovené naštudovania: dvadsaťosem rokov v repertoári SND!

A možno by sa hralo ďalej, len Mišo – Jánošík – mal po šesťdesiatke a ťažko sa mu už robili saltá na vysokej šikmine scény...

Sotva sa už čosi podobné zopakuje!

■ NEZABUDNUTEĽNÉ KREÁCIE

Po Karolovi L. Zacharovi zostali aj ďalšie nezabudnuteľné javiskové kreácie a inscenácie: Rok na dedine, Ženský zákon, Geľo Sebechlebský, Bačova žena, ale tiež Sluha dvoch pánov, Sen noci svätojánskej, Veselé panie z Windsoru či Cyrano z Bergeracu...

Vo vyratúvaní titulov, cien, pôct a uznaní by sme mohli pokračovať na mnohých stránkach, ktoré by aj tak sotva stačili na tvorivo bohatý a ľudsky krásny životný príbeh umelca naozaj národného!

Predstavte si, že sa mi na začiatok rozhovoru pokúšal zanôtiť: Éj, kadiaľ som ja chodiv, éj, valaščičku nosiv, / kde moja milá, drobná ďatelina... / Éj, zarástli chodníčky drobným kopervasom, / éj, kadiaľ som ja chodiv za dievčatkom časom...

V čase, keď vznikala publikácia Najkrajší kút, navštívil som už chorého Karola L. ZACHARA s jeho dcérou, aby som zaznamenal vyznanie herca a režiséra Slovensku. Ani nie o mesiac na to zomrel...

A potom na slabnúci nápev nadviazal prerývaným hlasom: „Obrazy i nôty sa vrývajú do pamäti, ale už ich veľa vybledlo, potratili sa. Aj roky utekajú a už ich mnoho nebude... Najkrajší kút je moja rodná zem – tam, kde sú hory a kde sa dá celé hodiny pozerať na lesy a kopce i na nebo nad nimi. A ešte lepšie je, keď v tých horách stretneš človeka, ktorý je ti blízky. Blízke sú mi všetky miesta, kadiaľ chodili moji milí a známi. Miesta, ktoré oni spomínali, alebo tie, čo sú spojené s tým, čo som porobil pre seba, ale kde som súčasne rátal aj s tým, čo zostane pre iných.“

■ VYZNANIE DOMOVINE

Slovensko je krajina, kde sa je na čo pozerať, v sebe nosiť aj stretávať ľudí. Tí, čo sem dávno prišli, vedeli si vybrať. Zachytili sa tejto zeme, ale nazreli aj do nej, schádzali pod zem... Baníci. Našli jej bohatstvo na povrchu i vo vnútri a postavili Bystricu, Kremnicu, Štiavnicu...

„Ja som sa narodil u Braunov, pod kaštieľom vo Svätom Antone. Stará mama robila u pánov, kam brávala aj dcéru. Starký šil súkenné nohavice, haleny, kapce alebo strážil pri kaštieľskej bráne, mama tu bola záhradníčkou... Aj moje srdce je primurované ku koháryovskej kaplnke, prirástlo k zámockému parku, ba aj k sirotincu, kde som vyrastal...

Srdce vie zachytiť všetko, čo sa do človeka dostáva. Mne sa v ňom usadila táto nádherná krajina, ľudia v nej, pastieri i roľníci, ich zvyky, nástroje, spevy aj kroje.

Babiná – obec mojich hereckých začiatkov, ale aj kus Horehronia, Šumiac, Heľpa, Detva, kde Jožko Rybár zhotovoval nádherné fujary, Polomka, kde som poznal každý dom. Komorami môjho srdca pretekal Hron a stále sú v ňom Tále, kde na Bystrej tepali a ožívali moje ‚pikslostroje‘, mlynčeky a vodné mašinky, ktoré som v bystrinkách konštruoval pre svoje i cudzie deti. Tie tu potom robili toľko rachotu, až sa autá na ceste zastavovali. Tu som padol do potoka, tu ma dopichali včely, tu je mnohé, čo človek môže mať skutočne rád...

Zastavil som sa kde-kade. Veľa som prešiel. Súkromne som sfáral do Slovenska. A mám z neho toľko bohatstva, že ho bolo ťažko všetko dostať von!“

Mladí matičiari priblížili žiakom tragédiu jednej z nacistami vypálených obcí

Ožilo dávne tokajícke memento

Michal SITNIK – Foto: archív autora

Ani plynúci čas nemôže zahladiť spomienku na zverstvá, ktoré sa udiali počas druhej svetovej vojny na civilnom obyvateľstve. Veď len za pol roka po obsadení Slovenska nemeckými vojskami ľahlo popolom stodva obcí a počet civilných obetí prevýšil päťtisíctristo. V tejto súvislosti sa najčastejšie spomínajú Ostrý Grúň, Kľak, Kalište alebo Nemecká, kde sa konajú oficiálne pietne akty a tryzny za zabitých aj s účasťou oficiálnych delegácií. Lenže civilné obete sú rovnaké na povstaleckom území aj inde na Slovensku, kde sa špeciálne nemecké jednotky mstili obyvateľstvu za pomoc partizánom. Taký je aj Tokajík v okrese Stropkov, kde Kommando ZbV 27 (zur besonderen Verwendung) zastrelilo za pomoc partizánom z oddielu Čapajev tridsaťdva miestnych mužov a dedinu vypálilo.

Nedeľná noc z 18. na 19. novembra 1944 aj nasledujúce tragické hodiny a dni po nej ožili nedávno pred vybranými žiakmi z Vyšnej Olšavy, ktorí sa zúčastnili v Tokajíku na spomienke na tamojších martýrov. Okolo dvesto nemeckých vojakov z Einsatzgruppe H pod velením oberfeldwebla Kumanna zostúpilo vtedy z okolitých lesov Ondavskej vrchoviny k obci, obkľúčili ju a po prehliadkach chalúp zhromaždili všetkých pozatýkaných a spútaných mužov v záhrade pri miestnom kostole. Následne vydali rozkaz, aby im ich príbuzní zabezpečili teplé oblečenie a stravu na tri dni. Okolo jedenástej hodiny sa tokajícki chlapi a niekoľkí evakuanti v trojstupe sprevádzaní vojakmi pohli v hornému koncu dediny dolinou potoka na sever v presvedčení, že ich vedú na opevňovacie práce alebo na kopanie zákopov. Po krátkom presune ich však doviedli pred pripravené hlavne nemeckých samopalov a guľometu, ktoré po prečítaní rozsudku smrti za pomoc sovietskym partizánom spustili paľbu. Postrieľaných, ktorí ešte javili známky života, dobíjali ranou z pištolí. Vraždenie ako zázrakom prežili dvaja muži – Andrej Stropkovský a Juraj Medvedz, ktorí potom po vojne vydali o tomto masakre nevinných svedectvo. Vraždenie v Tokajíku bolo súčasťou väčšej nemeckej „vyčisťovacej akcie“. V ten istý deň vypálili aj obec Veľká Domaša a 21. novembra 1944 rovnako podpálili Jakušovce, Kolbovce, Vojtovce a Soľník. Popolom ľahli na druhý deň aj Turany a Potočky a o niekoľko ďalších dní nacisti vypálili aj obce Korunková a Brusnica.

Vďaka ústretovosti starostu obce Juraja Kasardu, pedagógov Amálii Borkovej a Ivete Sušinkovej, členovi SZPB Ladislavovi Kačmarovi a mladým vranovským matičiarom, ktorí v Tokajíku uviedli dramatizáciu spomínaných udalostí, mohli žiaci o vojnových rokoch a osudoch ľudí počas nej získať presvedčivý obraz. Ukážky poradového výcviku so zbraňou príslušníkov Armády SR, dokumentárny film o tokajíckej tragédii, zachované svedectvá preživších, dobové vojenské uniformy, v ktorých mladí matičiari účinkujú, aj ďalšie materiálne exponáty v tokajíckom Múzeu vypálenia obce ich zaujali natoľko, že sľúbili prichádzať na tieto spomienkové akcie pravidelne.

Dramatická sochárska kompozícia majstra Fraňa GIBALU pod názvom Návrat do vypálenej obce od polovice päťdesiatych rokov minulého storočia pripomína na cintoríne v Tokajíku hrôzy vojny, a osobitne tragédiu tridsiatich dvoch miestnych martýrov.

Vianočný matičný koncert pre detské domovy a sociálne zariadenia v Košiciach

Inscenácia rozprávky aj tance deti očarili

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

V aule Súkromného hudobného a dramatického konzervatória na Požiarnickej č. 1 v Košiciach sa v adventnom čase uskutočnil Vianočný matičný koncert pre košické detské domovy a sociálne zariadenia. V preplnenej aule sa tiesnila viac ako stovka natešených detí, ktoré si prišli pozrieť nádherný program, na ktorý nezabudnú azda do konca života. Všetky sa tešili na premiérové vystúpenie ochotníckeho divadla – žiakov zo ZŠ v Haniske pri Košiciach – laureáta vlaňajšieho trinásteho ročníka krajského matičného festivalu amatérskych divadiel Divadelné Košice Jozefa Adamoviča. Súbor uviedol hudobnú rozprávku Vlk a kozliatka a excelentným výkonom strhol malých divákov k dlhotrvajúcemu potlesku. Po predstavení na deti čakali čokoládové dobroty, ktoré im rozdal organizátor podujatia agilný matičiar Ing. František Mrva ako darček riaditeľa košického Metra Ing. Petra Mikloviča. Zástupcom jednotlivých detských domovov a zariadení daroval aj pekné rozprávkové knihy, povesti a ďalšiu publikácie, ktoré na túto príležitosť sám pre deti zakúpil. Program vyvrcholil účinkovaním Orchestra ľudových nástrojov, Muzikálového orchestra a Dievčenského speváckeho zboru z domáceho konzervatória, ktorý viedol jeho majiteľ PaedDr. Gejza Adam, PhD. Aplauz bol opäť obrovský a opakoval sa pri každej z programových zložiek a gradoval po tanečných kreáciách v záverečnom vystúpení temperamentných rómskych tanečníčok v tradičných kostýmoch. Všetci odchádzali z tohto vianočného koncertu, nad ktorým mal záštitu primátor mesta Košice Richard Raši, spokojní. Treba zdôrazniť, že to nebol formálny patronát, ale primátor sa na organizovaní tejto nádhernej akcie vo veľkej miere sám podieľal. Na koncerte nechýbala RTVS – jej televízna zložka Košice, ktorá z podujatia pripravila záznam do svojich programových rubrík.

Orchester ľudových nástrojov konzervatória a temperamentné tanečníčky pred kamerou Ladislava CSIKYHO a štábom RTVS-štúdio Košice.

Rady podporovateľov Matice slovenskej sa utešene rozrastajú

Festival Divadelné Košice má budúcnosť

Pavol RINČO – Foto: SNN

Mnohé matičné podujatia by sa nemohli uskutočniť bez ústretovosti a prispenia darcov a sponzorov – bez filantropie a vzťahu podporovateľov Matice slovenskej. Patrí k nim aj generálny riaditeľ spoločnosti Lynx Košice Ing. Róbert KOLLÁR, ktorého sme požiadali o odpovede na pár otázok práve v súvislosti s jeho podporou matičných akcií v metropole východu.

● Prečo ste sa rozhodli podporovať matičné festivaly, ktoré už dlhé roky organizujú košickí matičiari?

Matica slovenská od svojho založenia vykonáva záslužnú prácu pre rozvoj národnej kultúry na celom území Slovenska. Zakladateľa krajských matičných festivalov F. Mrvu poznám už dlho, keď ešte vykonával funkciu kvestora na Vojenskej leteckej akadémii v Košiciach. Už vtedy sme vedeli, že pomáha Matici slovenskej pri uskutočňovaní jej matičných aktivít.

Ocenení účastníci matičného festivalu Divadelné Košice Jozefa Adamoviča s organizátormi a podporovateľmi – uprostred v dolnom rade Ing. Róbert KOLLÁR.

● Najvýraznešiu pomoc poskytujete pre víťaza krajského matičného festivalu amatérskych divadiel Divadelné Košice Jozefa Adamoviča, ktorý má veľkú popularitu medzi žiakmi základných škôl v Košickom a Prešovskom kraji...

Je to výborný festival prehliadky amatérskych divadiel. Osobne som sa zúčastnil na tohtoročnom trinástom ročníku a môžem konštatovať, že to vo mne zanechalo hlboký dojem. Preto sme radi, že naša spoločnosť od prvého ročníka festivalu venuje víťazovi hlavnú cenu.

Ing. Róbert KOLLÁR, riaditeľ spoločnosti LYNX Košice.

● Pred rokom ste finančne podporili sto osemdesiate výročie výstupu národovcov na Devín, ktorý organizuje Matica slovenská.

Pomohli sme podporiť toto podujatie. Veď pred sto osemdesiatimi rokmi sa na historickom Devíne zišli takí velikáni slovenského národa, ako boli Ľudovít Štúr alebo Jozef Miloslav Hurban.

MATIČNÉ DEPEŠE

Rokovanie vo Vranove

Výbor Mladej Matice a členovia jej dozorných orgánov sa zišli na svojom poslednom vlaňajšom rokovaní v priestoroch Oblastného pracoviska Matice slovenskej vo Vranove nad Topľou, aby zhodnotili činnosť v roku 2017 a prerokovali aktuálne úlohy a zameranie činnosti v ďalšom období, najmä prípravu Národného zrazu mladých matičiarov. Na ťažiskové úlohy inštitúcie upriamil pozornosť mladých matičiarov aj predseda MS Marián Gešper, ktorý na ich pracovné rokovanie zavítal a oboznámil ich aj so svojimi predstavami o príspevku MM do celkového rámca pôsobenia Matice v aktuálnom roku významných výročí a jubileí.

Pocta a medaila Michalovi Matečkovi

V Košiciach sa v závere minulého roka uskutočnilo snemovanie Združenia vojnových poškodencov a invalidov na Slovensku, na ktoré pozvali aj predstaviteľov vlády a parlamentu SR, miestnej samosprávy a štátnej správy a spoločenských organizácií. Medzi pozvanými bol tiež riaditeľ D MS v Košiciach Michal Matečka, ktorému pri tejto príležitosti udelili záslužnú medailu Signum honoris za spoločenský prínos a presadzovanie humanistických tradícií, ktorú mu odovzdal predseda Republikovej rady ZVPaI na Slovensku doc. Ing. Ján Buleca, PhD. Michala Matečku na tomto reprezentatívnom fóre zároveň zvolili za nového predsedu Republikovej rady ZVPaI na Slovensku. Matica slovenská môže byť hrdá na angažovanosť svojich funkcionárov.

Načreli do zbierok

Východoslovenská galéria otvára v najbližších týždňoch svoje priestory výstavnému projektu Po moderne / Metropola východu 1945 – 1989 zo svojich zbierok, ktoré úzko súvisia s výtvarným prostredím Košíc. Takto vystavanú expozíciu obohatí sprievodným programom komentovaných prehliadok a prednášok týkajúcich sa viacerých tém daného obdobia, ako sú povedzme košická mestská architektúra, sochárske realizácie vo verejnom priestore, trh s umením v období totality, kultúrne pomery, budovanie zbierky, založenie galérie a jej miesto v kultúrnom priestore regiónu. Je to príležitosť aj pre matičiarov v meste a okolí bližšie spoznať kultúrne danosti a možnosti kultúrneho centra na východe republiky.

Bienále ilustrácie vo Varšave

Po macošskom znevážení tradície Bienále ilustrácií Bratislava v hlavnom meste Slovenska, keď sa táto svetoznáma prehliadka musela po direktíve vedenia SNG sťahovať zo špecializovaných výstavných sál NOC do nevhodných priestorov v Slovenskom národnom múzeu, sa časti exponátov na 26. ročníku bienále dostáva aká- taká satisfakcia, keď vďaka iniciatíve Slovenského inštitútu vo Varšave, varšavskému Domu detskej knihy a bratislavskému Medzinárodného domu umenia pre deti Bibiana sa od 4. januára predstavuje tvorba najlepších svetových ilustrátorov, ktorým slovenské hlavné mesto vyše polstoročia otváralo prajne náruč, vo Verejnej knižnici hlavného mesta Poľska.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATICE

Vedeli by ste odpovedať, keby sa vás niekto opýtal, čo bude robiť Matica v roku 2018? Takouto otázkou ma počas vianočných sviatkov zaskočil jeden mladý podnikateľ, ktorý v Bratislave uživí seba a dáva prácu aj desiatkam ďalších ľudí. Trocha unavený vianočnými povinnosťami som mu dal vyhýbavú odpoveď. Nedal však pokoj a z ďalšieho rozhovoru vysvitlo, že by očakával od Matice napríklad výchovu mládeže v školách k vlastenectvu.

Nevybubnovávaný program Matice

Čo bude Matica robiť v roku 2018? Je toho dosť. Stačí si pozrieť výročné správy za predchádzajúce roky. Dalo by sa povedať, že každý deň sa koná na Slovensku nejaké podujatie, na ktorom Matica participuje prostredníctvom svojich oblastných pracovísk alebo členskej základne. Aj tento rok sa rozbehla hneď od prvých dní. Uskutočnili sa tri akcie k výročiu republiky – vo Zvolenskej Slatine, v Galante a v Košiciach. Svoje CD uviedla dychová hudba Kesanka z Bánova. Prebehli mnohé okresné kolá Šalianskeho Maťka. Konajú sa aj matičné zábavy – aj to patrí k národným tradíciám. Na rozdiel od iných osvetových ústavov pri všetkých týchto podujatiach je podčiarknutý národný akcent. Vychádzajú prvé čísla matičných periodík a usilovne pracujú aj matiční vedci.

Prečo potom verejnosť nevie o tom, čo Matica robí? Dôvody sú dva. Prvým sú prehnané očakávania typu, že Matica má ovplyvňovať napríklad vzdelávanie na Slovensku. To nám radil na stretnutí aj predseda Národnej rady SR. No ako nás naučil predchádzajúci predseda Marián Tkáč, o peniaze ide až v prvom rade. A Matica ich veľa nemá. Čo sa týka rozpočtu, môžeme sa porovnávať s obcami do tritisíc obyvateľov. A viete o aktivitách obce Gajary, Horné Saliby, Nesluša... Matica pritom nepôsobí koncentrovane na jednom mieste. Má približne štyridsať pracovísk po celom Slovensku a ak tam všade budeme len kúriť a svietiť, bude nás to stáť nemalé zdroje. Nehovoriac o miestnych a záujmových odboroch Matice, ktoré nám minulý tok predložili tristosedemdesiat projektov na svoje aktivity. Druhým dôvodom sú naše komerčné médiá, ktoré zväčša zaujímajú len tragické udalosti a zločin. Ak by zmizli zlaté tehličky z Národného pokladu, vedelo by to okamžite celé Slovensko. Preto musíme popracovať na propagácii matičnej práce. Začnime vo vlastných médiách.

Marek HANUSKA,
prvý podpredseda MS

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Štvrťstoročie vzniku SR si slávnostne pripomenuli matičiari v Galante

Trojkráľový večer roduverných Slovákov

Text a foto: Zlatica GAŽOVÁ, Dom Matice slovenskej v Galante

Roduverní Slováci, matičiari, obyvatelia Galanty, ale aj hostia sa piateho januára tohto roka v predvečer sviatku Troch kráľov stretli vo veľkej sále mestského kultúrneho strediska, aby si novoročným koncertom dôstojne pripomenuli významné dejinné výročie – 25. výročie vzniku Slovenskej republiky. Podujatie, ktoré moderoval legendárny Juraj Sarvaš, pripravila mestská samospráva, Dom MS, MO MS v Galante a ďalšie spoločenské organizácie.

Nie menej ako tristo účastníkov privítal primátor Galanty Peter Paška. Galantská dychovka na úvod zahrala štátnu hymnu SR, ktorú zaspievali všetci účastníci slávnosti, a prezentovala sa niekoľkými skladbami na úvod večera. V programe pokračovalo skvelé Kodaly string trio, ktoré uviedlo skladby slovenských autorov. Vážnu hudbu vystriedali speváci populárnych piesní – Natália Kóšová, Peter Fahn a Michal Domonkoš. Prv ako program uzavrelo vystúpenie Mládežníckeho ľudového orchestra Igrici z Igramu, primátor P. Paška odovzdal Ďakovný list Domu MS Galanta, Miestnemu odboru MO MS a Spolku Slovákov z Maďarska za rozvoj kultúry a vlasteneckého povedomia v meste. Vyvrcholením večera, ba povestnou čerešničkou na torte boli koledy a piesne v podaní igramských mládežníkov, ktorých vedie PaedDr. Miroslav Brna, PhD. Po ukončení slávnostnej časti nasledovala večera a spoločenské posedenie.

Primátor mesta Galanta Peter PAŠKA v prítomnosti moderátora slávnostnej akadémie k 25. výročiu vzniku Slovenskej republiky hereckej legendy Juraja SARVAŠA odovzdáva ďakovné listy matičným funkcionárom v meste za rozvoj kultúry a vlasteneckého povedomia.

Galantských matičiarov hreje pocit, že práve tu sa uskutočnil jeden z prvých Novoročných koncertov na počesť dvadsiateho piateho výročia vzniku Slovenskej republiky. Ich radosť je o to väčšia, že sa tak udialo práve v roku, keď si slávnostným valným zhromaždením pripomenú aj osemdesiate piate výročie založenia MO MS v Galante Na záver v duchu dvíham času a pripíjam na zdravé, sebavedomé a prosperujúce Slovensko a želám si, aby sme zostali verní tradíciám, aby sme boli svorní ako zakladatelia MS a aby sme mali silu kráčať v ich stopách aj v budúcnosti.

Hľadajú a nachádzajú prístupy na zatraktívnenie matičných podujatí

Zemplínska veselica v Kamennej Porube

Dobrú náladu na Zemplínskej veselici v Kamennej Porube navodilo už vystúpenie miestnej FS Porubianka.

Stovka návštevníkov veselice, z ktorých sa mnohí aktívne zapojili do pripraveného programu, sa vydržala zabávať až do rána.

Matičiari v tejto hornozemplínskej obci tiež hľadajú spôsoby, ako zaujať činnosťou a pritiahnuť na svoje podujatia viac záujemcov nielen zo svojich radov. Deň pred Silvestrom pripravili už po druhý raz veselicu, ktorá je nielen prehliadkou spevov a tancov v tomto regióne, ale usilujú sa o to, aby sa do programu veselice aktívne zapojili podľa svojich schopností a nadania aj návštevníci, čo sa stretáva s ich potešujúcim záujmom. Priestor sa im otvára najmä pri predvádzaní tanečných kreácií, pričom im tentoraz ako podnet, posmelenie aj ako inšpirácia poslúžilo vystúpenie miestnej folklórnej skupiny Porubianka a hudobnej skupiny Ronix, pri hudobnej produkcii ktorej sa potom zabávali až do rána. Porubianka uviedla program piesní zo svojho repertoáru a spomínaná hudobná formácia sa postarala o dobrú náladu a zábavu vyše sto mladých ľudí, čo je na neveľkú obec až neočakávaná účasť. „Zapojenie divákov do diania sa odráža v ich záujme a vo vysokej návštevnosti," optimisticky komentoval organizačný úspech podpredseda MM Martin Hajník a neskrýval, že s podobným zámerom a v rovnakom duchu pripravia aj ďalšie podujatia.

(se)

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V poslednom vlaňajšom čísle sme sa pýtali na blízkeho priateľa a spolupracovníka Alexandra Dubčeka, ktorý sa v roku 2017 dožil osemdesiatich piatich rokov života. Správna odpoveď mala znieť, že ním je významný sociológ i politik prof. Ivan Laluha. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov nášho kvízu: Peter Tvrdoň, Dolná Poruba; Marta Oravcová, Čačov; Albína Paceková, Košice.

Ak ste pozorne čítali naše tohtoročné číslo 3, určite vám neušlo, že okrúhle jubileum je aj pri mene legendárneho hôrneho chlapca Juraja Jánošíka, ktorého nám v charakteristickej reportážnej beletrizovanej skratke priblížil náš skvelý autor literatúry faktu Ján Čomaj.

● Napíšte nám, koľko rokov ubehlo od narodenia tohto chýrneho zbojníckeho kapitána?

Vaše odpovede čakáme na redakčnej adrese, ktorú nájdete aj v tiráži týchto novín, do konca januára.

(se)

AKO SI PREDPLATIŤ
SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY
objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838
0918 / 904 925

Emailom: snnredakcia@matica.sk
Cez formulár:
www.snn.sk/index.php/predplatne
Poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

PRIPOMÍNAME SI

27. januára

– tristotridsať rokov od smrti slovenského stredovekého spisovateľa Daniela Sinapiusa Horčičku (1640 – 1688)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa v Kráľovej Lehote narodila skvelá spisovateľka pre deti, autorka básní, poviedok, rozhlasových rozprávok a pásiem Krista Bendová (1923 – 1988), o. i. nositeľka Ceny Čs. rozhlasu za seriál rozprávok o Osmijankovi

28. januára

– stosedemdesiatpäť rokov, čo sa v Banskom Studenci narodil vynálezca v odbore akustiky Karol Antolík, o. i. aj organizátor prvých materských škôl na Slovensku (1843 – 1905)

– osobnosť slovenskej kultúry, filmár, vydavateľ, ilustrátor, redaktor, organizátor umeleckých aktivít Dušan Roll má deväťdesiat rokov, jeho zásluhou máme skvelú tradíciu medzinárodných výstav ilustrácií detskej knihy BIB; pri jej zrode stáli aj umelci a výtvarní redaktori, ako napríklad J. Švec, M. Cipár, A. Brunovský, publicista a prekladateľ Peter Čačko a i.

29. januára

– literárny kritik Ivan Sulík má sedemdesiatpäť rokov; spomeňme aspoň jeho knižne vydané Súradnice novej prózy, Literárne konfrontácie, Literárnokritické reflexie

30. januára

– stoštyridsať rokov od narodenia zakladateľa moderného slovenského sochárstva, skromného až utiahnutého človeka Jána Koniarka (1878 – 1952), galéria v Trnave nesie jeho meno

– storočnica Leopolda Laholu, prozaika, dramatika a filmového scenáristu (1918 – 1968)

31. januára

– stopäťdesiat rokov, čo spišské obce predložili uhorskému snemu požiadavku na zrovnoprávnenie slovenčiny s maďarčinou, úmerné zastúpenie Slovákov v najvyšších úradoch a zriadenie siete slovenských gymnázií (1868); petíciu podpísalo dvadsaťjeden spišských starostov, snem sa ňou vôbec nezaoberal a úrady spustili represívne opatrenia proti podpísaným starostom a ich obciam

1. februára

– pred sto štyridsiatimi rokmi (1878 – 1944) sa v Sučanoch narodil slovenský novinár, politik a štátnik Milan Hodža, prvý Slovák na čele vlády ČSR

– sto rokov od Kotorskej vzbury, keď šesťtisíc rakúsko-uhorských námorníkov v jadranskom zálive pri meste Kotor, medzi nimi aj veľa Slovákov, odmietlo poslúchať svojich veliteľov a predložilo vrchnosti sedemnásť požiadaviek, medzi nimi aj uzavretie mieru a zlepšenie neľudských podmienok; štyria iniciátori boli popravení, ostatní mali byť väznení, cisár Karol I. im však udelil milosť v domnienke, že tým zachráni monarchiu

– známy slovenský publicista, vedúca osobnosť kedysi veľmi obľúbeného programu Slovenského rozhlasu Na modrej vlne, Ernest Weidler by mal osemdesiatpäť rokov (1933 – 2012)

2. februára

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi v Roháčoch tragicky zahynul slovenský reprezentant vo veslovaní Ctibor Reiskup (1929 – 1963)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Peter ŠTRELINGER. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.